

Raport z realizacji oraz planowania
działań profilaktycznych
z zakresu profilaktyki uzależnień
od substancji psychoaktywnych, alkoholu
oraz uzależnień behawioralnych
w gminach województwa opolskiego w 2018 r.

RAPORT WOJEWÓDZKI 2018

Michał Wanke, Dariusz Zawora

Opole, czerwiec 2019

Spis treści

Wprowadzenie: o badaniu	2
Gminy objęte badaniem	2
Metoda i narzędzie badawcze, przebieg realizacji	3
Realizacja programów profilaktycznych	5
Realizacja programów profilaktycznych w jednostkach edukacyjnych	5
Realizacja rekomendowanych programów profilaktycznych	6
Rodzaje rekomendowanych programów profilaktycznych	9
Programy rekomendowane, a kompetentni realizatorzy	12
Realizacja nierekomendowanych (autorskich) programów profilaktycznych	13
Ewaluacja realizowanych programów profilaktycznych	16
Działania profilaktyczne realizowane za pośrednictwem internetu	18
Oddolne wsparcie w realizacji działań profilaktycznych	20
Rozwój profesjonalnej oraz skutecznej profilaktyki uzależnień	23
Wsparcie oddolnych inicjatyw społecznych	25
Kompetencje osób realizujących działania profilaktyczne	26
Analizy zjawisk związanych z uzależnieniami	31
Współpraca z innymi JST w obszarze profilaktyki uzależnień	34
Plany wsparcia działań w roku 2019	36
Nowe substancje psychoaktywne	37
Działania profilaktyczne planowane w roku 2019	39
Mocne i słabe profilaktyki w 2018 roku	41
Mocne strony profilaktyki	41
Słabe strony profilaktyki	41
Działania profilaktyczne a redukcja szkód	42
Działania profilaktyczne w zakresie redukcji szkód do realizacji w przyszłości	43
Zapotrzebowanie na szkolenia	44
Podsumowanie: dalsza potrzeba profesjonalizacji	55
Aneks	56

Wprowadzenie: o badaniu

Prezentowany raport omawia dane zebrane na temat realizacji działań z zakresu profilaktyki uzależnień od substancji psychoaktywnych, alkoholu oraz uzależnień behawioralnych realizowanych w roku 2018 przez gminy województwa opolskiego. Obejmuje on także omówienie deklaracji o planach dotyczących profilaktyki w gminach w roku następnym oraz deklaracje na temat barier i wyzwań w tej dziedzinie. Jest to kolejna edycja badania i wiele danych przedstawiono w perspektywie kilku ostatnich lat (od 2012 r.) by naszkicować trendy.

Gminy objęte badaniem

Po raz trzeci udało się przekonać przedstawicieli wszystkich gmin do wypełnienia przesłanej ankiety i w związku z tym omawiane dane dotyczą wszystkich gmin województwa opolskiego. We wcześniejszych latach zwykle niektóre gminy nie brały udziału w badaniach:

- 2012 - 66 gmin;
- 2013 - 71 gmin;
- 2014 - 68 gmin;
- 2015 - 69 gmin;
- 2016 - 71 gmin;
- 2017 - 71 gmin;
- 2018 - 71 gmin.

Ankiety udostępniono gminom online przesyłając adres formularza pocztą elektroniczną. W dniach od 18. kwietnia do 22. maja 2019 r. przedstawiciele wszystkich 71 gmin udzielili odpowiedzi, które zagregowano w systemie ankietującym. Nie wszyscy udzielili odpowiedzi na wszystkie pytania, więc i nie wszystkie przedstawiane rozkłady zawierają zawsze 71 przypadków. Gminy zostały podzielone ze względu na ich typ (Tabela 1.), tzn.: wiejskie, wiejsko-miejskie i siedziby powiatów. Jest to jedna z najważniejszych zmiennych niezależnych i część analiz przeprowadzono w takim podziale.

Tabela 1. - Gminy województwa opolskiego ze względu na typ.

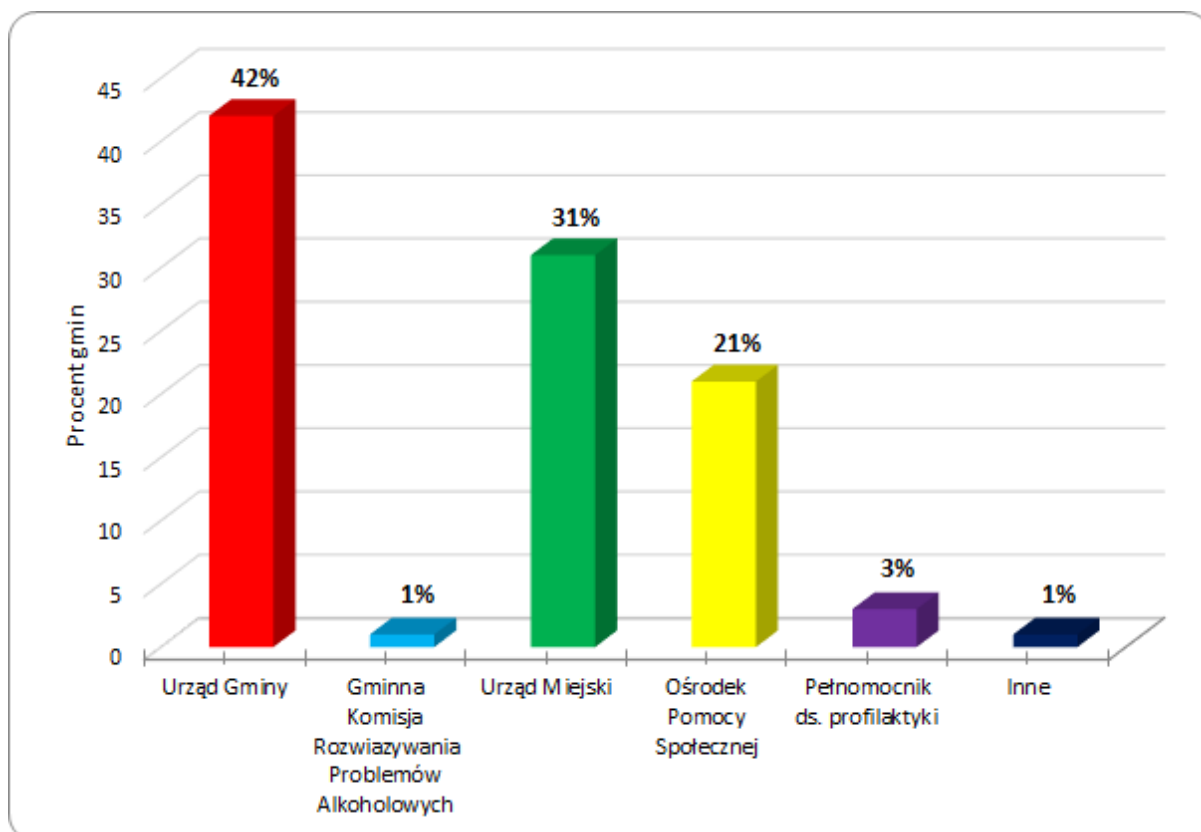
Gminy wiejskie:
Bierawa, Branice, Chrzastowice, Cisek, Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Domaszowice, Izbicko, Jemielnica, Kamiennik, Komprachcice, Lasowice Wielkie, Lubrza, Lubsza, Łambinowice, Łubniany, Murów, Olszanka, Pakosławice, Pawłowiczki, Pokój, Polska Cerekiew, Popielów, Radłów, Reńska Wieś, Rudniki, Skarbimierz, Skoroszyce, Strzeleczyki, Świerczów, Tarnów Opolski, Turawa, Walce, Wilków, Zębowice
Gminy wiejsko - miejskie:
Baborów, Biała, Byczyna, Dobrodzień, Głogówek, Głucholazy, Gogolin, Grodków, Gorzów Śląski, Kietrz, Kolonowskie, Korfantów, Leśnica, Lewin Brzeski, Niemodlin, Otmuchów, Ozimek, Paczków, Praszka, Prószków, Tułowice, Ujazd, Wołczyn, Zawadzkie, Zdieszowice
Gminy - siedziby powiatów:
Brzeg, Głubczyce, Kędzierzyn - Koźle, Kluczbork, Krapkowice, Namysłów, Nysa, Olesno, Opole, Prudnik, Strzelce Opolskie

Metoda i narzędzie badawcze, przebieg realizacji

Badanie realizowane od wielu lat bazuje na kwestionariuszu, który obejmuje zasadniczo te same tematy. W porównaniu z poprzednim rokiem rozbudowano kwestionariusz z 39 do 43 pozycji. Dodano pytania o zapotrzebowanie na szkolenia w gminach.

Realizacja badania była na bieżąco monitorowana i te gminy, z których dane nie służyły były proszone ponownie o wypełnienie ankiety. W gminach odpowiedzi udzielały różne jednostki (Wykres 1.), głównie urzędy gmin, urzędy miejskie i - rzadziej - ośrodki pomocy społecznej, a także inne jednostki.

Wykres 1.: Jednostki wypełniające ankietę.

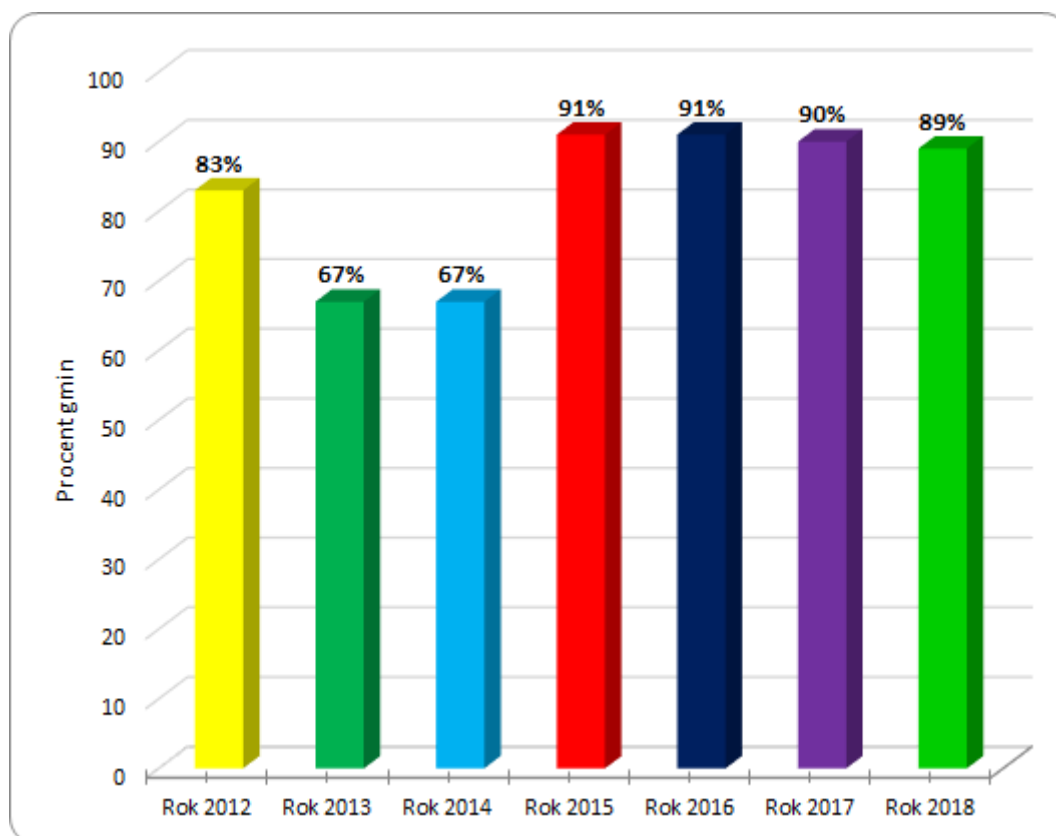


Realizacja programów profilaktycznych

Realizacja programów profilaktycznych w jednostkach edukacyjnych

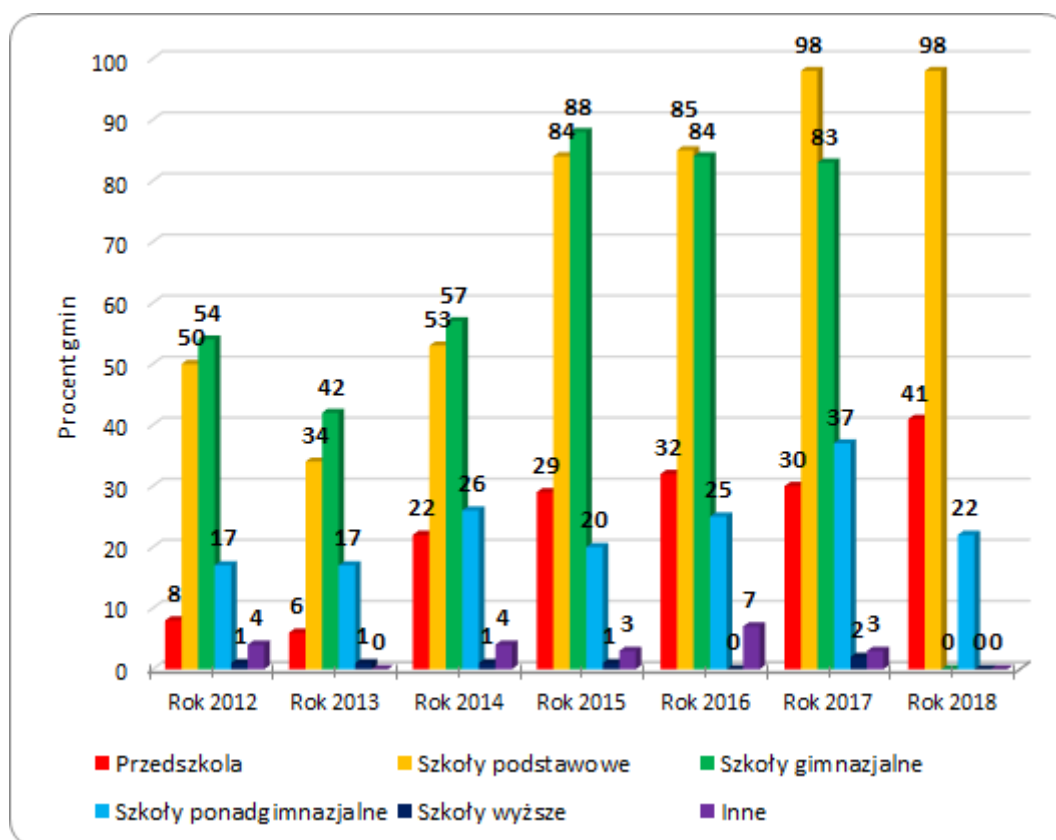
Realizacja działań profilaktycznych w jednostkach edukacyjnych powinna stanowić podstawę strategii w walce z uzależnieniami. Dzieciństwo oraz okres adolescencji jest czasem, w którym szansa na występowanie tzw. "zachowań ryzykownych" jest wysoka. Nie w pełni ukształtowana osobowość, niedostateczne kompetencje społeczne, zasoby emocjonalne oraz brak wiedzy dotyczącej zagrożeń wynikających z używania substancji psychoaktywnych są najczęstszymi przyczynami podejmowania zachowań ryzykownych związanych z przyjmowaniem substancji psychoaktywnych. Ważne zatem jest, by działania profilaktyczne w obszarze uzależnień od substancji i uzależnień behawioralnych kierowane były do najmłodszych grup społecznych. Profesjonalne strategie profilaktyczne skierowane do najmłodszych dają realną szansę na niwelowanie niebezpieczeństw związanych z przyjmowaniem substancji psychoaktywnych czy też uzależnień od czynności.

Wykres 2.: Procent gmin realizujących (wspierających realizację) programy profilaktyczne w jednostkach edukacyjnych w latach 2012-2018.



Działania profilaktyczne w jednostkach edukacyjnych w ostatnich czterech latach realizowane są w znacznej większości gmin woj. opolskiego. W roku 2018 niemal 90% gmin wspierało działania obejmujące realizację rekomendowanych jak i autorskich programów profilaktycznych (wykres 2.).

Wykres 3.: Procent gmin realizujących programy profilaktyczne w jednostkach edukacyjnych w latach 2012-2018 (podział ze względu na typ jednostki).

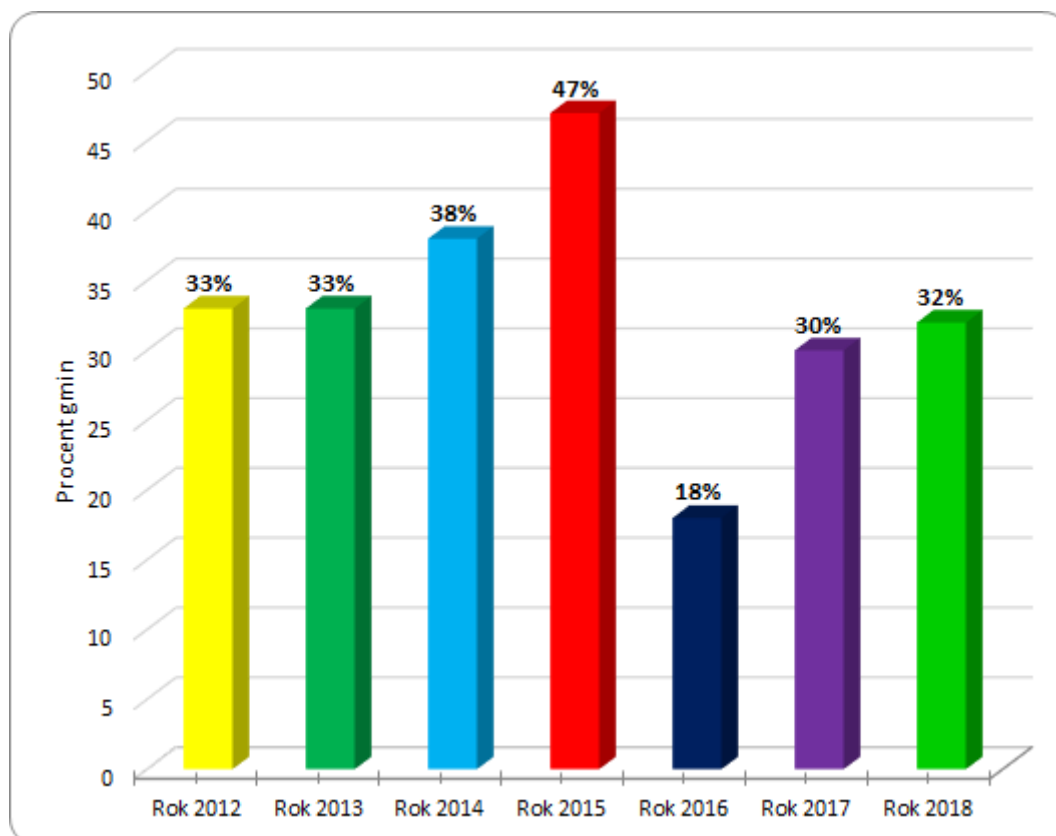


W roku 2018, gminy woj. opolskiego najczęściej wspierały realizację programów profilaktycznych w szkołach podstawowych (98% gmin). W zestawieniu rok do roku, zwiększył się odsetek gmin realizujących programy profilaktyczne w jednostkach przedszkolnych. W 2018 roku 41% gmin wsparło tego typu działania w przedszkolach. Gminy woj. opolskiego nie realizowały w roku 2018 programów profilaktycznych w szkołach wyższych (wykres 3.).

Realizacja rekomendowanych programów profilaktycznych

Od roku 2010 w Polsce istnieje system rekomendacji programów profilaktycznych realizowanych w obszarze uzależnień od substancji, jak i uzależnień behawioralnych. Współpraca Państwowej Agencji Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym, Biura ds. Przeciwdziałania Narkomani, Ośrodka Rozwoju Edukacji oraz Instytutu Psychiatrii i Neurologii zaowocowała wypracowaniem jednolitych standardów, jakimi powinny się charakteryzować realizowane programy profilaktyczne. Rekomendowane programy podlegają całościowej ocenie skuteczności proponowanych form i treści, pozwalają zatem na ciągłe doskonalenie realizowanych programów, a co za tym idzie, wzrost ich efektywności oraz bezpieczeństwa osób w nich uczestniczących.

Wykres 4.: Procent gmin deklarujących realizację rekomendowanych programów profilaktycznych na ich terenie w latach 2012-2018.



Ponad 1/3 gmin woj. opolskiego realizowała lub wspierała realizację rekomendowanych programów profilaktycznych na swoim terenie w 2018 roku. W porównaniu do roku 2017, odsetek gmin wspierających tego typu działania nieznacznie wzrósł, nie jest on jednak zadowalający (wykres 4.).

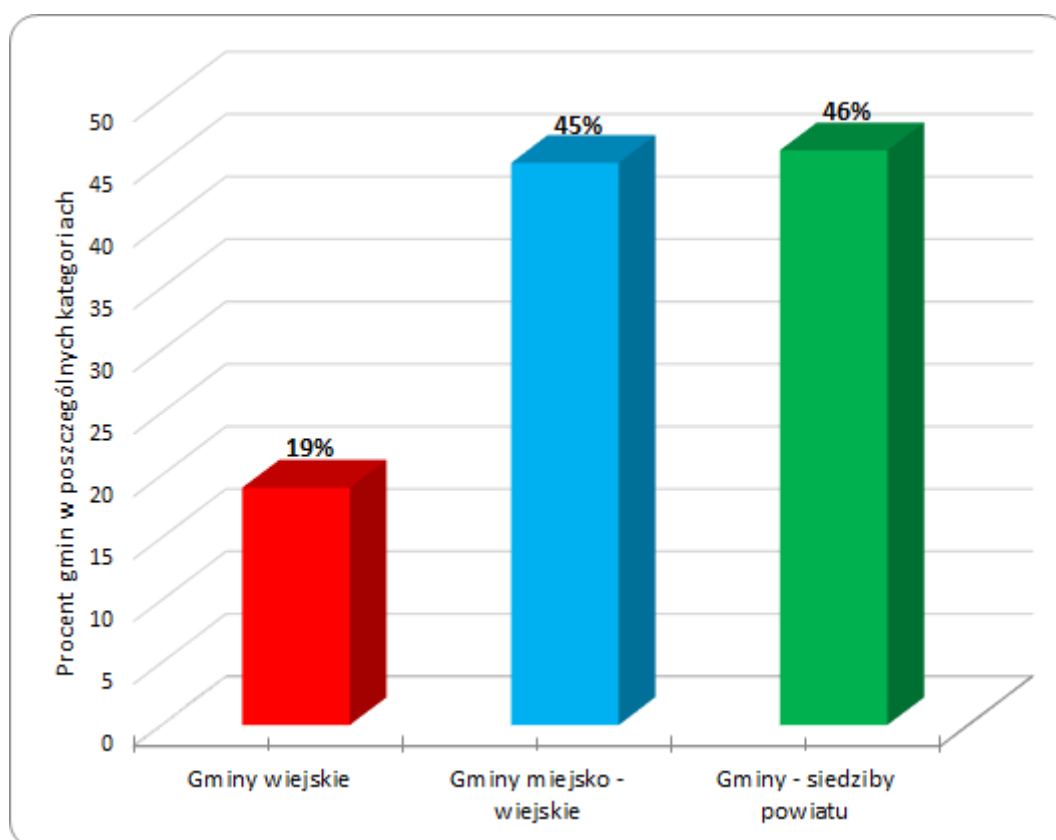
Główną przyczyną braku takiego wsparcia wskazywaną przez gminy, które nie wspierały realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych, jest przede wszystkim zbyt wysoka cena ich realizacji (tabela 2.). Dwadzieścia procent gmin woj. opolskiego zadeklarowało, że koszty związane z realizacją rekomendowanych programów profilaktycznych przekraczają możliwości ich finansowania. W związku z tym, gminy dotują często tańsze, choć nie zawsze skuteczne, autorskie programy profilaktyczne (15% gmin). Jak wynika z uzyskanych danych, same jednostki edukacyjne nie są też zainteresowane realizacją rekomendowanych programów profilaktycznych. Na brak zainteresowania tego typu programami ze strony jednostek edukacyjnych, lub brak potrzeby ich realizacji wskazało 10% gmin woj. opolskiego. Kolejnym, często przytaczanym problemem, jest brak kompetentnej kadry, dzięki której programy rekomendowane mogą być realizowane (6% gmin). Jedynie co czwarta gmina woj. opolskiego deklaruje, że ma wiedzę na temat dostępności kompetentnych realizatorów rekomendowanych programów profilaktycznych (o czym w dalszej części raportu).

Tabela 2.: Wyjaśnienia dot. nie realizowania programów rekomendowanych.

Wyjaśnienie	liczba odpowiedzi	procent gmin
Brak środków finansowych na realizację programów rekomendowanych. Zbyt wysokie koszty realizacji.	14	20%
Realizowano inne programy	11	15%
Małe zainteresowanie szkół programami rekomendowanymi	7	10%
Brak kompetentnych realizatorów	4	6%
Inne przyczyny	3	4%

Realizacja rekomendowanych programów profilaktycznych jest w dużej mierze gwarantem skuteczności realizowanych przez gminę działań profilaktycznych. Realizacja tego typu programów większa bezpieczeństwo beneficjentów, oraz uzasadnia wydatkowanie funduszy zarezerwowanych na ten cel. Niestety, ze względu na ich wysoki koszt, brak wyspecjalizowanej kadry i małe zainteresowanie programami w jednostkach edukacyjnych, odsetek gmin, które wspierają realizację tego typu programów utrzymuje się na dość niskim poziomie.

Wykres 5.: Procent gmin (w poszczególnych kategoriach) wspierających realizację rekomendowanych programów profilaktycznych w roku 2018 (podział ze względu na typ gmin).

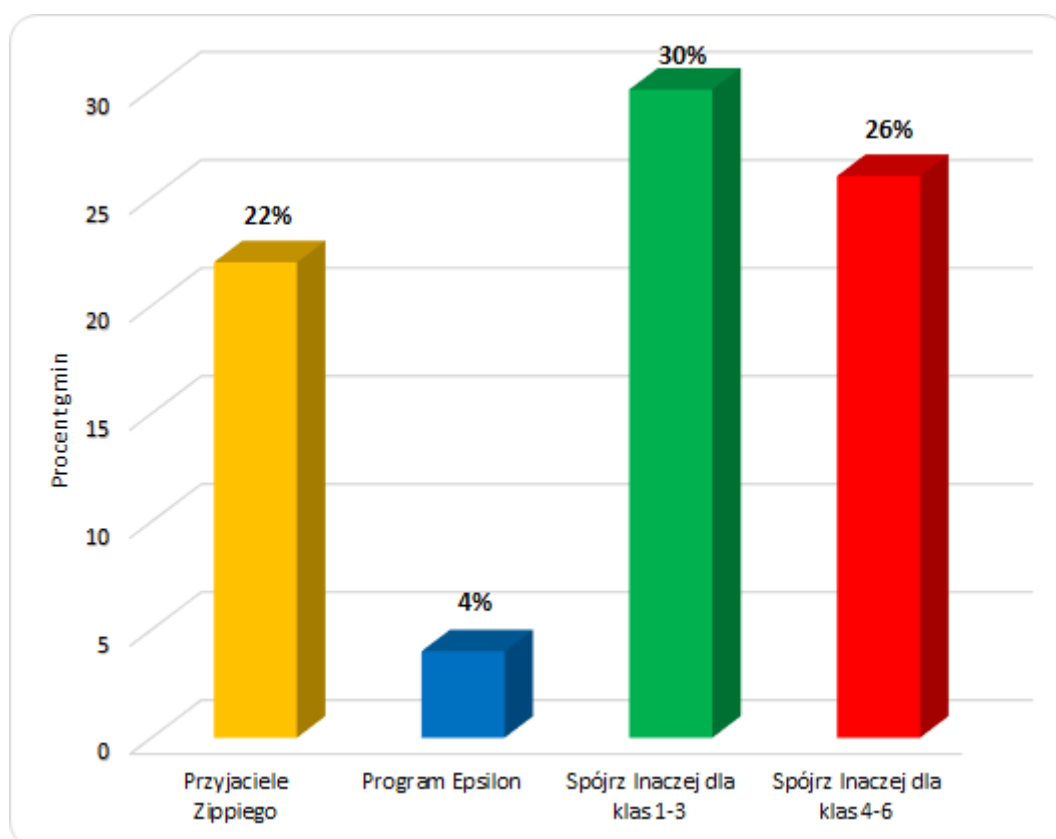


Realizację rekomendowanych programów profilaktycznych w 2018 roku, najchętniej wspierały gminy - siedziby powiatu (46% gmin) i gminy miejsko - wiejskie (45% gmin). Natomiast, wśród gmin wiejskich, tylko $\sim \frac{1}{5}$ z nich udzieliła wsparcia dla realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych na ich terenie (wykres 5.).

Rodzaje rekomendowanych programów profilaktycznych

Realizacja programów profilaktycznych z zakresu promocji zdrowia ma na celu wyposażenie beneficjentów w wiedzę na temat norm społecznych, umiejętności życiowe i kompetencje emocjonalne. Programy profilaktyczne z zakresu promocji zdrowia kierowane są do całej populacji. Obejmują swym działaniem dzieci i młodzież, ale również ich rodziny, grono pedagogiczne, bliskich. Poprzez edukację normatywną oraz nabywanie kompetencji miękkich, jak również wzmacnianie relacji między różnymi grupami społecznymi, beneficjenci programów z zakresu promocji zdrowia otrzymują narzędzia ułatwiające im rozwój zdrowego stylu życia.

Wykres 6.: Procent Gmin wspierających realizację rekomendowanych programów profilaktycznych w zakresie promocji zdrowia w 2018 r.

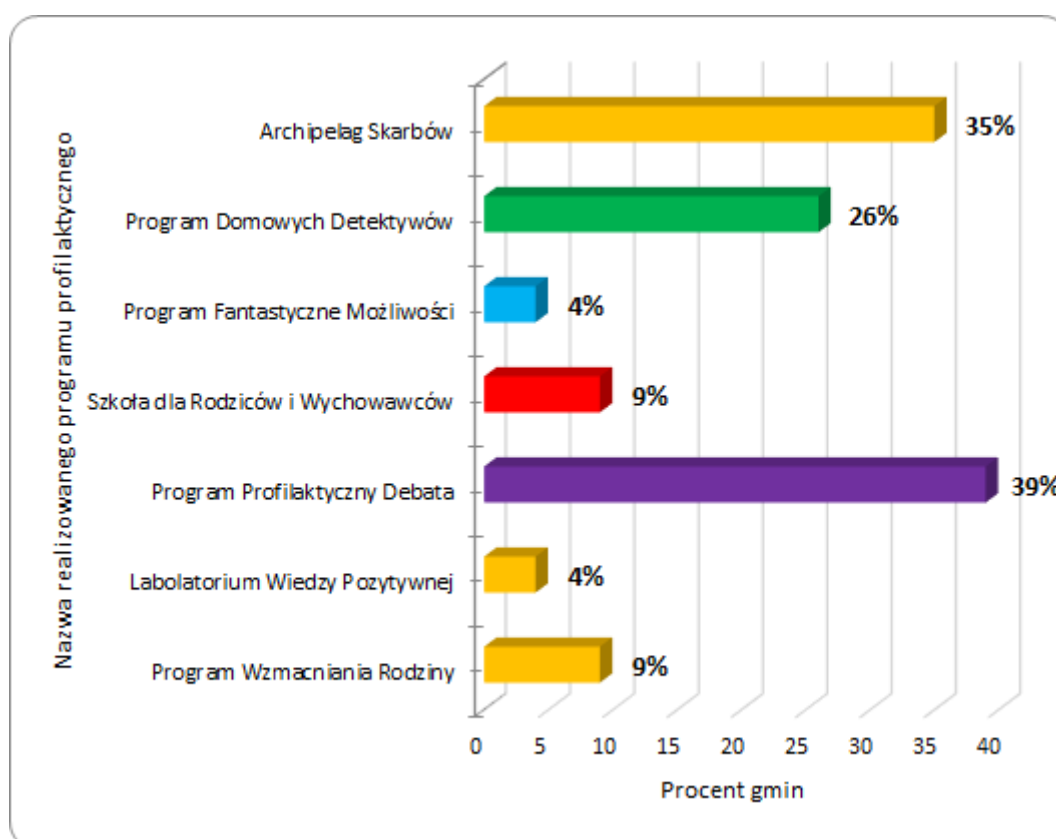


Wśród najchętniej realizowanych rekomendowanych programów profilaktycznych z zakresu promocji zdrowia w gminach Województwa Opolskiego w roku 2018, znalazły się programy

“Spójrz Inaczej dla klas 1-3” (30% gmin zadeklarowało jego realizację) oraz “Spójrz Inaczej dla klas 4-6” (26% gmin). Prawie ¼ gmin zrealizowała lub wspierała realizację programu “Przyjaciele Zippiego”, a 4% gmin zadeklarowało wsparcie w realizacji programu “Epsilon” (wykres 6).

Głównym celem programów profilaktycznych z zakresu profilaktyki uniwersalnej jest zminimalizowanie występowania zachowań ryzykownych u beneficjentów. Programy te skierowane są do całej populacji. Nie uwzględniają one stopnia ryzyka występowania niepożądanych zachowań. Podejmowane strategie profilaktyczne w zakresie profilaktyki uniwersalnej mają na celu minimalizowanie czynników ryzyka oraz wzmacnianie czynników chroniących, jak i przeciwdziałanie inicjacji zachowań ryzykownych.

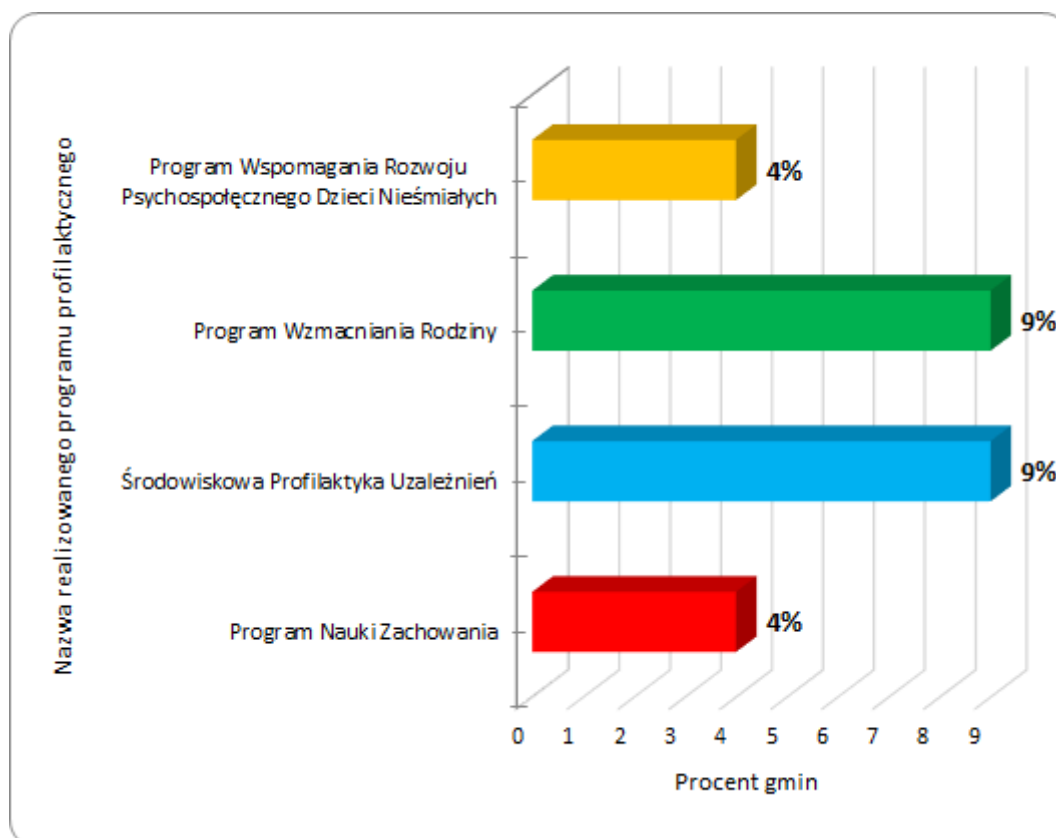
Wykres 7.: Procent gmin wspierających realizację rekomendowanych programów profilaktycznych w zakresie profilaktyki uniwersalnej w 2018 r.



W roku 2018, największy odsetek gmin woj. opolskiego wspierała realizację programu profilaktycznego “Debata” (39% gmin). Kolejnymi programami z zakresu profilaktyki uniwersalnej najczęściej wspieranymi przez gminy woj. opolskiego były programy: “Archipeląg Skarbów” (35% gmin udzieliło wsparcia w realizacji programu) oraz “Program Domowych Detektywów” (26% gmin). Dziewięć procent gmin woj. opolskiego wsparło realizację programów “Szkoła Rodziców i Wychowawców” oraz “Program wzmacniania rodziny”. Natomiast realizację programów “Fantastyczne Możliwości” i “Laboratorium Wiedzy Pozytywnej” wsparło 4% gmin woj. opolskiego (wykres 7.).

W odróżnieniu do strategii profilaktyki uniwersalnej oraz promocji zdrowia, programy profilaktyczne z zakresu profilaktyki selektywnej kierowane są do osób, co do których istnieje podejrzenie zwiększonego ryzyka wystąpienia zachowań problemowych. Strategie profilaktyki selektywnej mają na celu zminimalizowanie tego ryzyka poprzez działania sprzyjające rozwojowi kompetencji społecznych wśród beneficjentów, wzmocnienia ich samooceny.

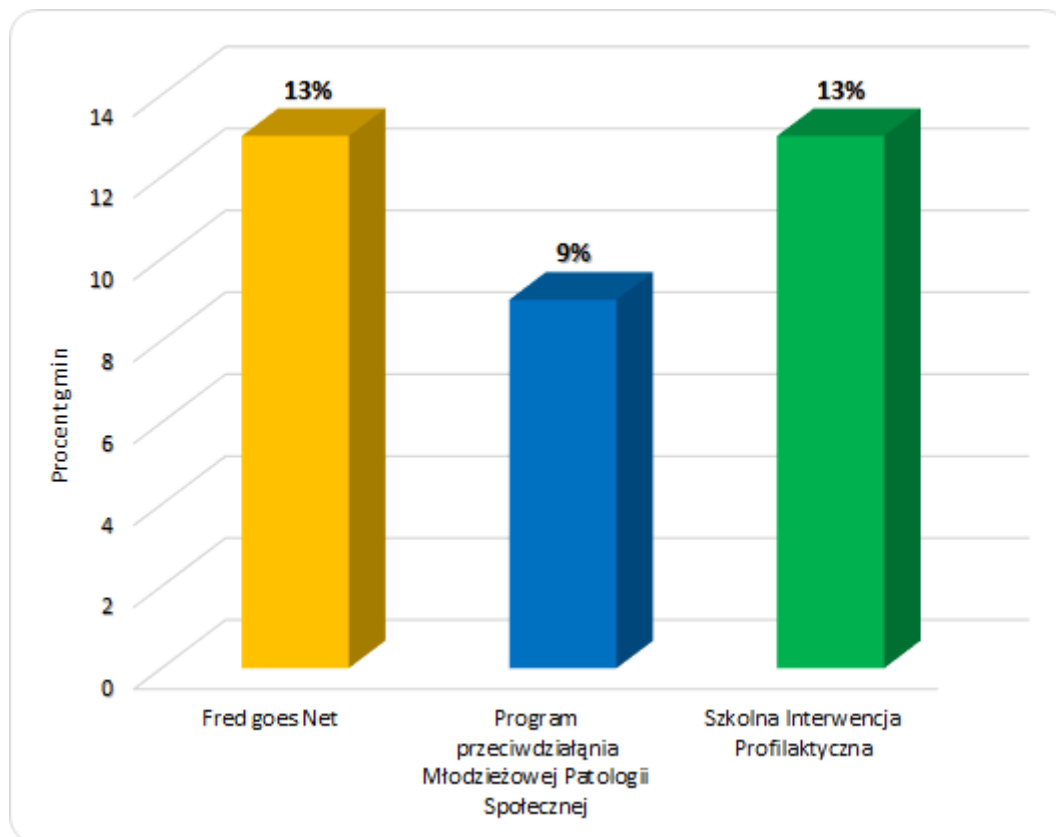
Wykres 8: Procent gmin wspierających realizację rekomendowanych programów profilaktycznych w zakresie profilaktyki selektywnej w 2018 roku.



Najczęściej realizowanymi programami profilaktyki selektywnej wśród gmin woj. opolskiego w roku 2018 był “Program Wzmacniania Rodziny” oraz “Środowiskowa Profilaktyka Uzależnień” (9 % gmin). Realizację programów “Program Nauki Zachowania” i “Program Wspomagania Rozwoju Dzieci Nieśmiałych” zadeklarowało 4% gmin woj. opolskiego (wykres 8.).

Programami profilaktyki wskazującej objęte są osoby, których zachowania są wysoce ryzykowne. Przykładami tego typu zachowań może być używanie substancji psychoaktywnych lub alkoholu w taki sposób, że użytkownicy zmagają się z konkretnymi, negatywnymi konsekwencjami swoich doświadczeń (problemy z policją, problemy w szkole). Głównymi działaniami podejmowanymi w zakresie profilaktyki selektywnej jest diagnoza przyczyn problemu oraz bezpośrednia interwencja. Realizacja tego typu działań wymaga od realizatorów posiadania specjalistycznych kompetencji, toteż realizowane są one najczęściej przez instytucje, które dysponują kompetentną kadrami.

Wykres 9.: Procent gmin wspierających realizację rekomendowanych programów profilaktycznych w zakresie profilaktyki wskazującej w 2018 roku.

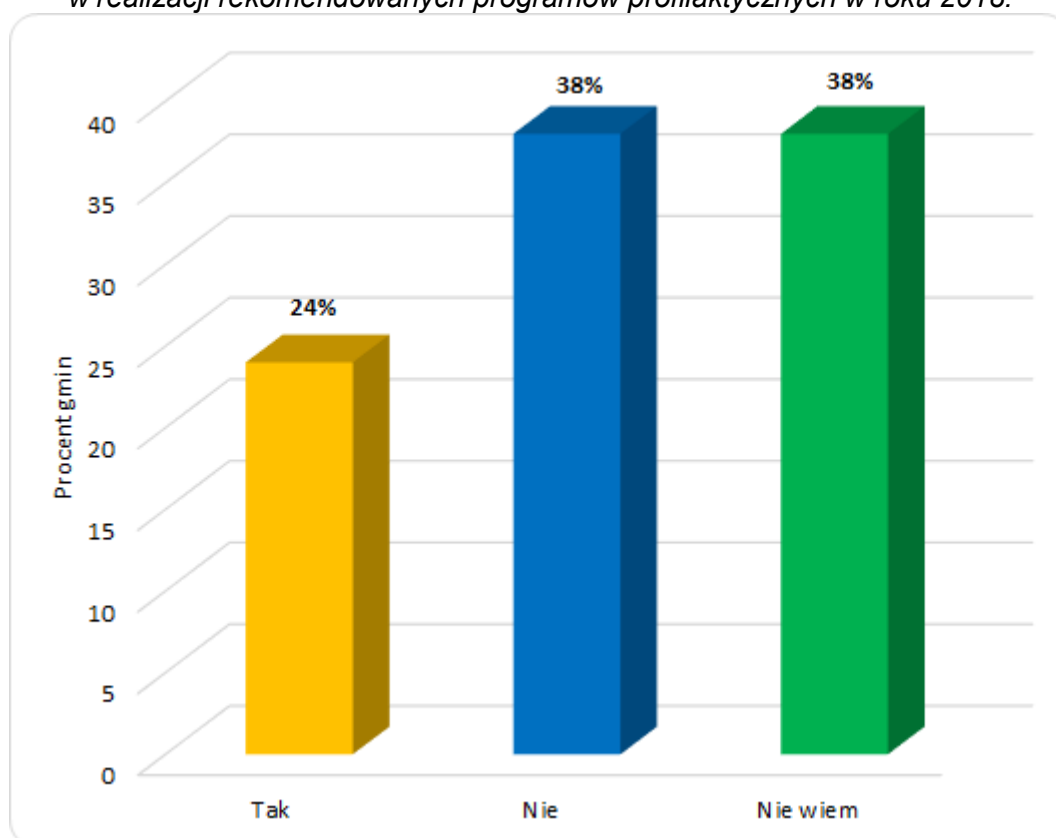


W 2018 roku gminy woj. opolskiego, w zakresie rekomendowanych programów profilaktyki wskazującej, najchętniej realizowały programy “Fred Goes Net” oraz program “Szkolna Interwencja Profilaktyczna” (13% gmin). Program “Przeciwdziałania Młodzieżowej Patologii Społecznej” zrealizowany został w 9% gmin woj. opolskiego, które wspierały realizację rekomendowanych programów profilaktycznych (wykres 9.).

Programy rekomendowane, a kompetentni realizatorzy

Jednym z ważniejszych czynników, które wpływają na realizację (lub jej brak) rekomendowanych programów profilaktycznych na terenie gmin woj. opolskiego, jest dostępność wyspecjalizowanych kadr przeszkolonych do realizacji tego rodzaju zadań. Wiedza na temat dostępności specjalistów jest więc kluczowa w przypadku realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych.

Wykres 10.: Procent gmin posiadających wiedzę na temat dostępności osób kompetentnych w realizacji rekomendowanych programów profilaktycznych w roku 2018.

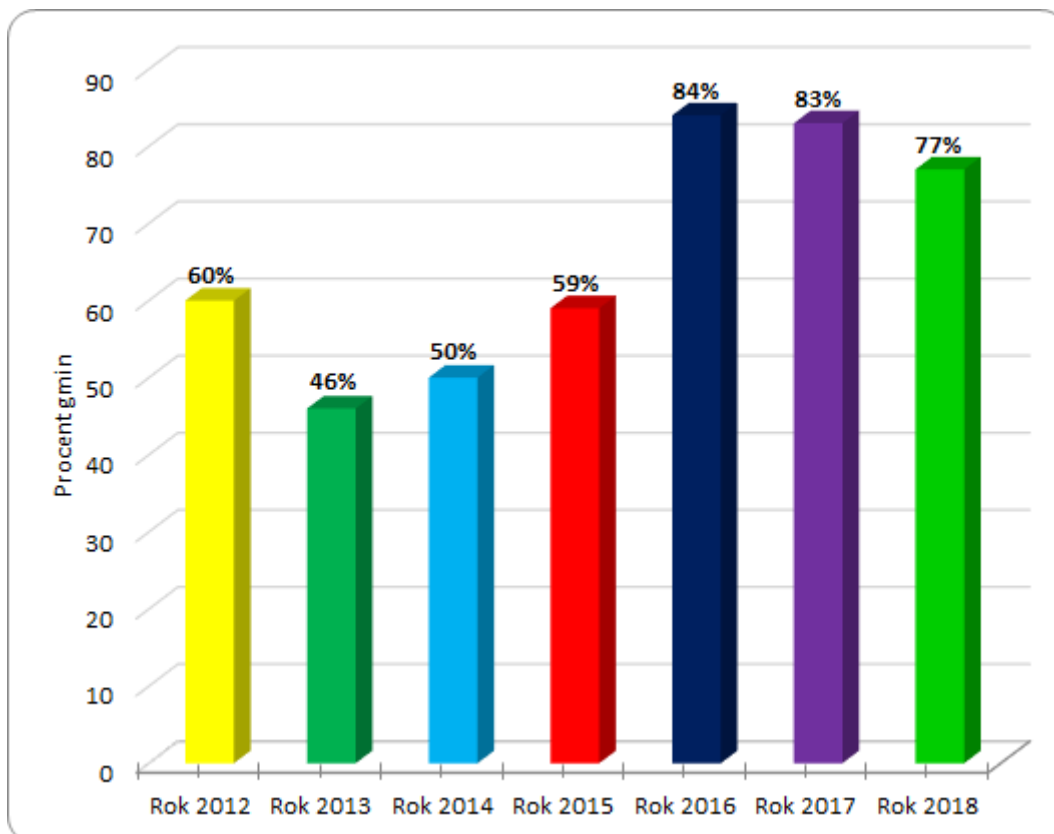


Tak jak w poprzednim roku, jedynie $\sim\frac{1}{4}$ gmin woj. opolskiego twierdzi, że posiada wiedzę na temat dostępności wykwalifikowanych kadr realizujących rekomendowane programy profilaktyczne. Takiej wiedzy nie posiada 38% gmin, natomiast kolejne 38% gmin woj. opolskiego zadeklarowało, że na ich terenie nie ma kompetentnych osób, które mogłyby realizować rekomendowane programy profilaktyczne (wykres 10.).

Realizacja nierekomendowanych (autorskich) programów profilaktycznych

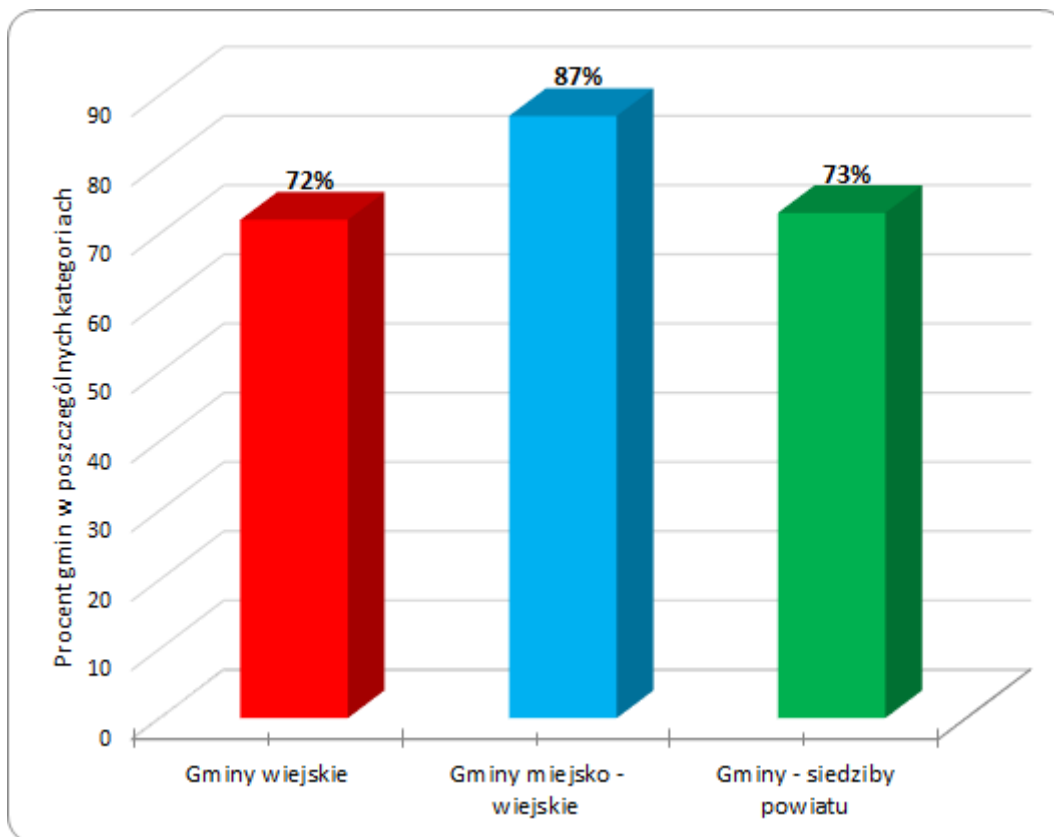
Autorskie programy profilaktyczne, ze względu na stosunkowo niski koszt ich realizacji, jak również brak konieczności zatrudniania wykwalifikowanej kadry, mogą stanowić pewną alternatywę w stosunku do rekomendowanych programów profilaktycznych. Nie zapewniają one jednak w dużej mierze wystarczającej efektywności w osiągnięciu założonych celów profilaktycznych. Często sama realizacja, ze względu na brak kompetentnych realizatorów, może stanowić niebezpieczeństwo dla beneficjentów programu. Toteż realizacja autorskich programów profilaktycznych powinna być jedynie „uzupełnieniem” realizowanych przez gminę działań w obszarze profilaktyki uzależnień.

Wykres 11.: Procent gmin wspierających realizację nierekomendowanych programów profilaktycznych w latach 2012 - 2018.



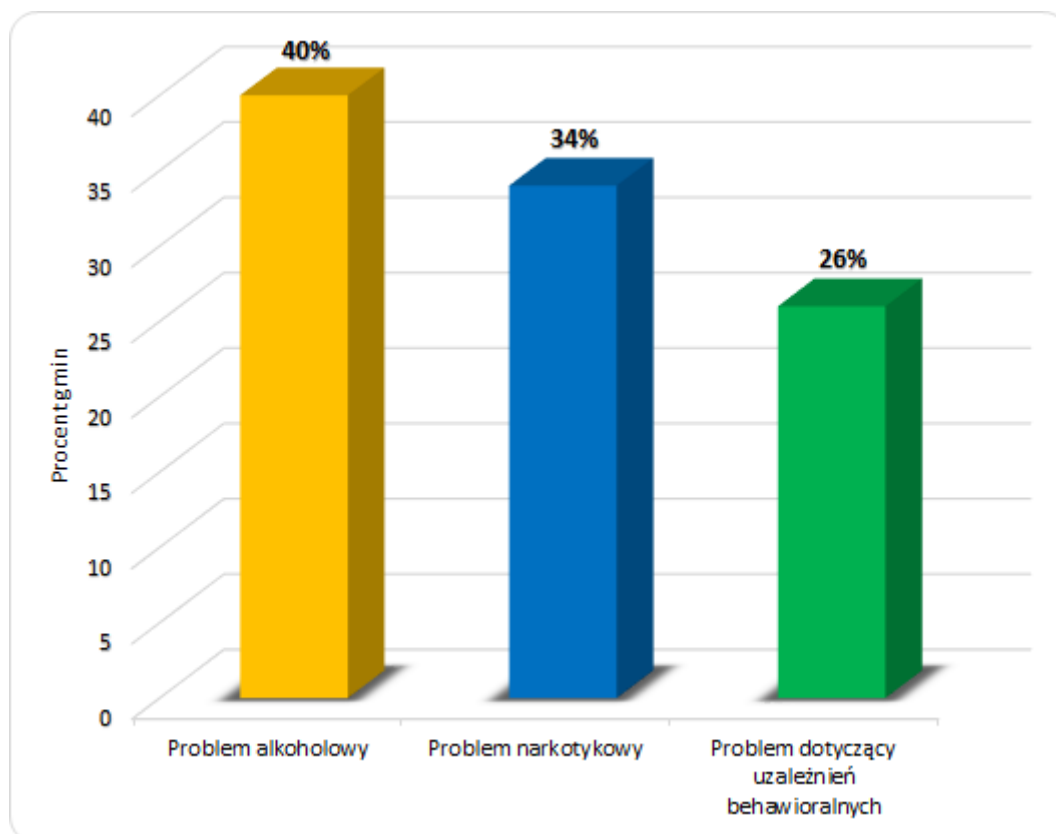
Co napawające pewnym optymizmem, w roku 2018 (w stosunku do lat wcześniejszych), zmniejszył się udział realizowanych autorskich programów profilaktycznych w podejmowanych przez gminy działaniach profilaktycznych. Pozostaje on jednak nadal wysoki w stosunku do realizowanych programów rekomendowanych (patrz wykres 4.). W roku 2018, aż 77% gmin zadeklarowało wsparcie dla realizacji autorskich programów profilaktycznych (wykres 11.).

Wykres 12.: Procent gmin wspierających realizację nierekomendowanych programów profilaktycznych w 2018 roku (podział ze względu na typ gmin).



W roku 2018, gminy miejsko-wiejskie stanowiły największy (87% gmin) odsetek gmin wspierających realizację nierekomendowanych programów profilaktycznych (wykres 12.). Gminy wiejskie i gminy - siedziby powiatu, niemal na równi wspierały realizację autorskich programów profilaktycznych (odpowiednio 72% i 73% gmin).

Wykres 13.: Problemy, jakich dotyczyły realizowane programy nierekomendowane na terenie Gmin woj. opolskiego w roku 2018.

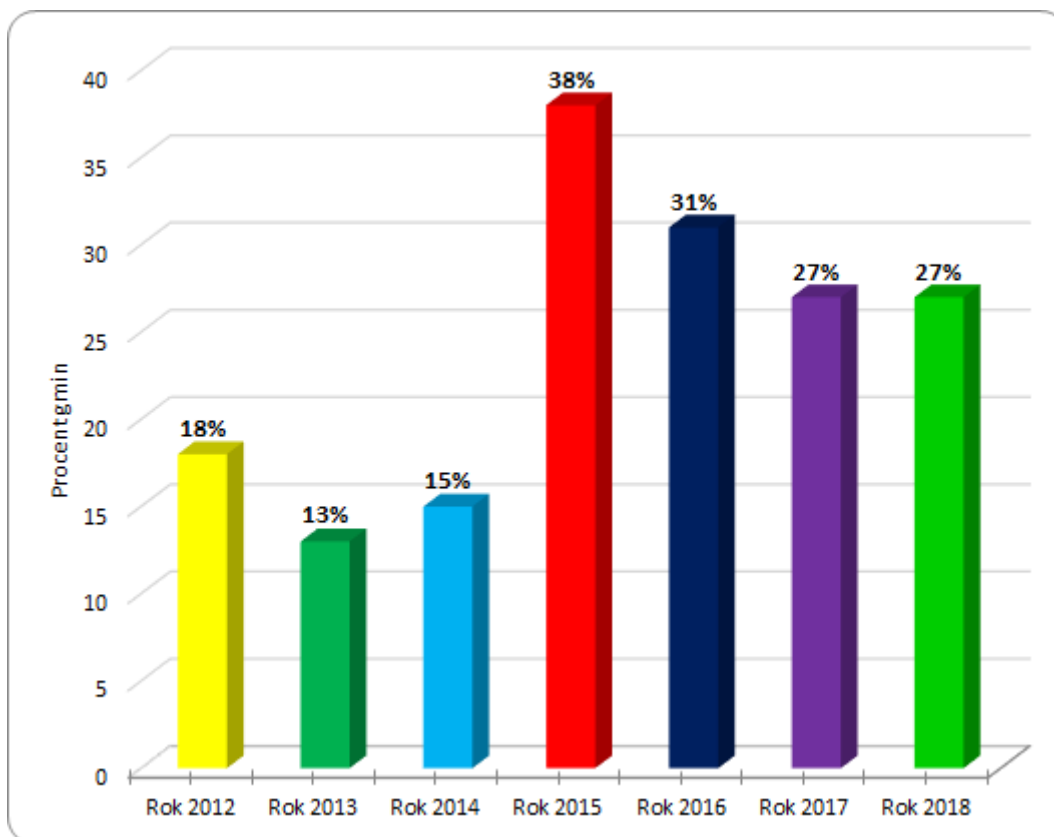


W 2018 roku, gminy woj. opolskiego najchętniej wspierały realizację nierekomendowanych programów profilaktycznych dotyczących problemów alkoholowych (40% gmin). Ponad 1/3 gmin woj. opolskiego wsparła tego typu działania w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom od narkotyków. Natomiast 26% gmin wsparła realizację programów autorskich w profilaktyce uzależnień behawioralnych (wykres 13.).

Ewaluacja realizowanych programów profilaktycznych

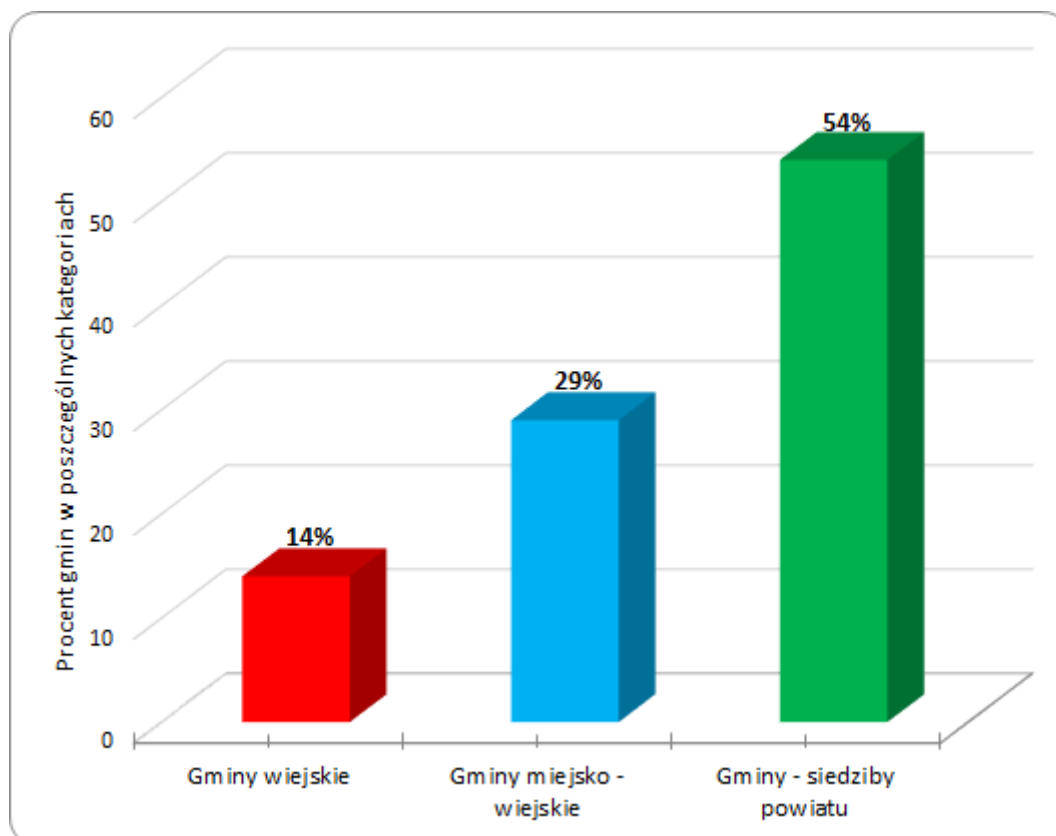
Zadaniem procesu ewaluacji jest przede wszystkim sprawdzenie, czy podejmowane działanie przyniosło osiągnięcie zakładanych celów. Ocena skuteczności, trafności i rzetelności realizowanego programu profilaktycznego odpowiada również na pytanie o zasadność jego realizacji. Systematyczne sprawdzanie cech lub wartości programu pozwala na ocenę stopnia realizacji kolejnych etapów programu, ich modyfikowanie (także w trakcie jego realizacji) w taki sposób, by jak najlepiej spełniał on zamierzone cele. Celem ewaluacji jest również zbadanie odległych rezultatów danego działania.

Wykres 14.: Procent gmin wspierających działania ewaluacyjne w trakcie realizacji programów profilaktycznych w latach 2012-2018.



Jedynie nieco ponad $\frac{1}{4}$ gmin wspierających działania profilaktyczne na swoim terenie potwierdziła, że są one objęte procesem ewaluacji (wykres 14.). W porównaniu do poprzedniej edycji badania, wskaźnik ten nie uległ znaczącej zmianie. Brak wsparcia dla procesów ewaluacji budzi pytanie o skuteczność realizowanych form profilaktycznych, bezpieczeństwo beneficjentów oraz zasadność ich realizacji.

Wykres 15.: Procent gmin wspierających działania ewaluacyjne w trakcie realizacji programów profilaktycznych (podział ze względu na typ gmin)

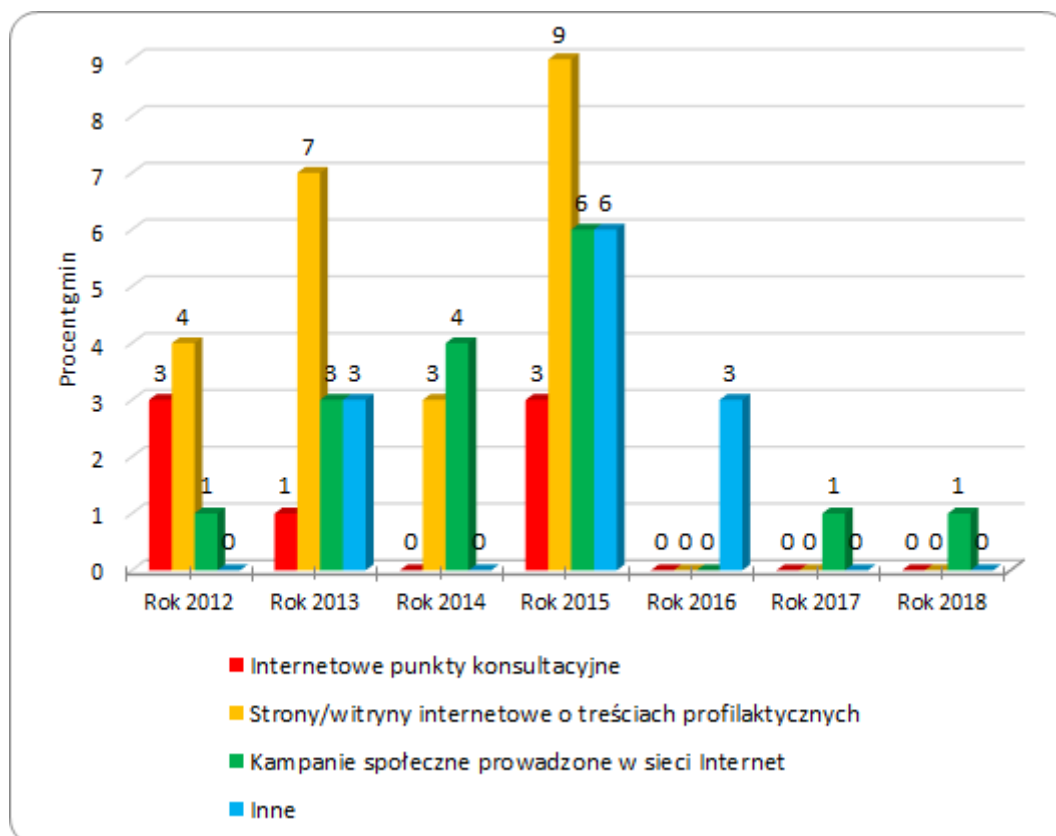


Ponad ½ gmin - siedzib powiatu zadeklarowała wsparcie dla procesów ewaluacji podczas realizacji programów profilaktycznych na ich terenie w roku 2018. W przypadku gmin miejsko - wiejskich odsetek ten był niższy i wyniósł 29%. Najmniej liczną grupę - bo tylko 14 % gmin - udzielających wsparcia dla realizowanych procesów ewaluacyjnych, stanowiły gminy wiejskie (wykres 15.).

Działania profilaktyczne realizowane za pośrednictwem internetu

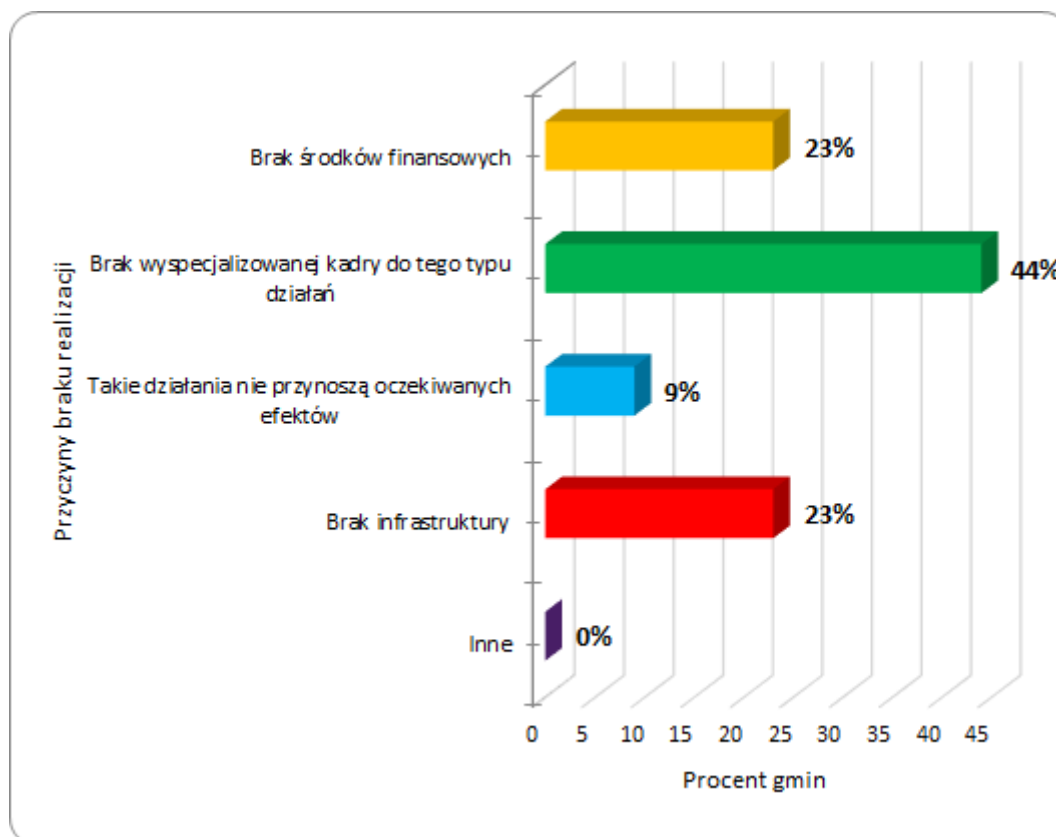
Wykorzystanie internetu w celu realizacji działań profilaktycznych może pozwolić na skuteczne dotarcie do specyficznych grup odbiorców, umożliwia korzystanie z szerokiej gamy form w trakcie ich realizacji oraz znacząco ogranicza potencjalne koszty działań profilaktycznych.

Wykres 16.: Typy działań profilaktycznych realizowanych za pośrednictwem internetu w gminach woj. opolskiego w latach 2012 - 2018.



W roku 2018 (podobnie jak w 2017), jedynie jedna gmina woj. opolskiego zadeklarowała, że wykorzystuje internet do prowadzenia kampanii społecznych w obszarze profilaktyki uzależnień. W trakcie trzech poprzednich edycji badania, ani jedna gmina woj. opolskiego nie wykorzystywała internetu do prowadzenia punktów konsultacyjnych on-line, jak również nie tworzyła stron lub witryn internetowych o treściach profilaktycznych (wykres 16.).

Wykres 17. Przyczyny braku realizacji działań profilaktycznych za pośrednictwem internetu.

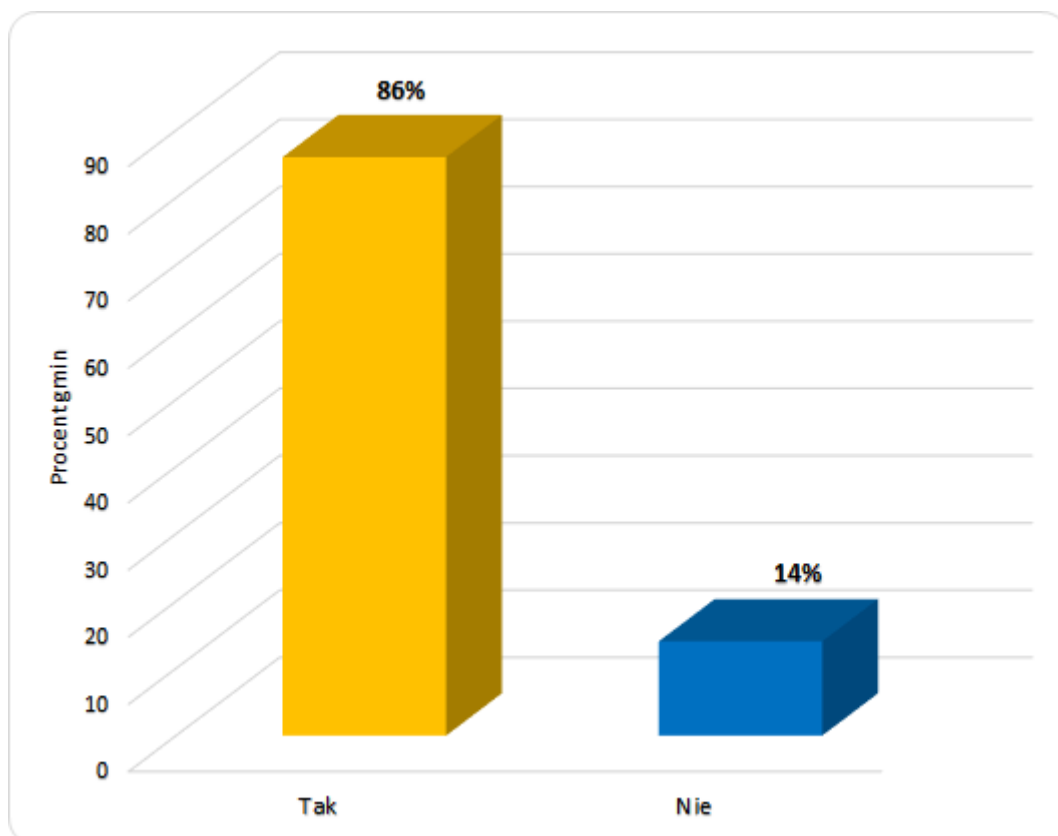


Najczęściej wskazywaną przyczyną (wykres 17.) tego stanu rzeczy jest brak wyspecjalizowanej kadry do realizacji tego typu działań (44% gmin), brak odpowiedniej infrastruktury (23% gmin), brak środków finansowych (23% gmin). Przytoczone argumenty w pewnym sensie stoją w opozycji z powszechnie dostępną wiedzą na temat możliwości realizacji działań profilaktycznych w ogólnodostępnych portalach społecznościowych, gdzie treści profilaktyczne mogą być również rozpowszechniane za darmo, bez konieczności korzystania ze specjalistycznej wiedzy z zakresu technik informatycznych.

Oddolne wsparcie w realizacji działań profilaktycznych

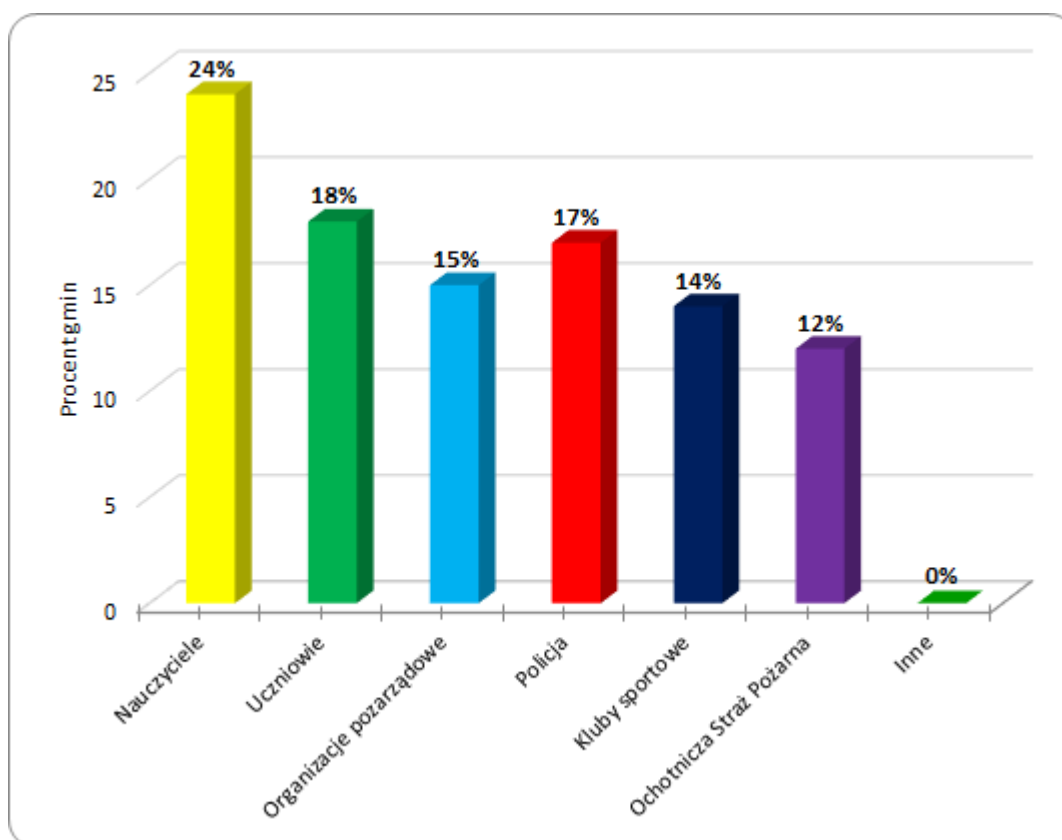
Można pozytywnie ocenić utrzymujący się wysoki poziom wsparcia grup i środowisk społecznych w planowaniu oraz realizacji działań profilaktycznych w gminach woj. opolskiego. W tegorocznej edycji badania aż 86% gmin woj. opolskiego zadeklarowało otrzymywanie takiego wsparcia (wykres 18.).

Wykres 18.: Procent gmin mogących liczyć na wsparcie grup/środków społecznych w trakcie realizacji działań profilaktycznych.



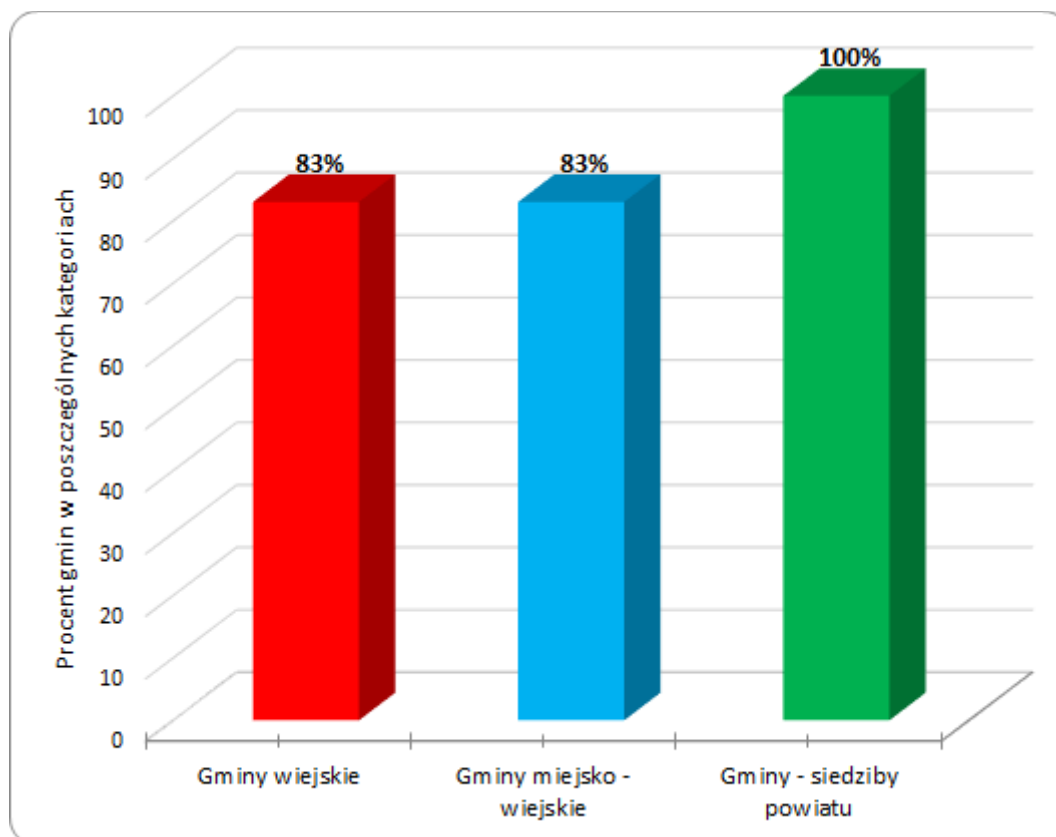
Kooperacja przedstawicieli gmin z lokalnymi grupami społecznymi powinna być standardem w trakcie planowania oraz realizacji działań profilaktycznych. Aktywność grup społecznych w realizacji tego typu działań zwiększa ich skuteczność, zasięg oraz - poprzez poczucie sprawczości - wzmacnia motywację grup społecznych do realizacji kolejnych przedsięwzięć profilaktycznych.

Wykres 19: Grupy/środowiska, na których wsparcie mogą liczyć gminy w trakcie realizacji działań profilaktycznych.



W 2018 roku, najbardziej aktywną grupą społeczną wspierającą realizację działań profilaktycznych byli przedstawiciele instytucji edukacyjnych (24% gmin) oraz uczniowie (18% gmin). W realizację działań profilaktycznych zaangażowali się również przedstawiciele policji (17% gmin), organizacje pozarządowe (15% gmin) i kluby sportowe (14% gmin). Dwanaście procent gmin odnotowało również aktywność przedstawicieli Ochotniczych Straży Pożarnych, które wspierały realizację działań profilaktycznych na ich terenie (wykres 19.).

Wykres 20.: Procent gmin mogących liczyć na wsparcie grup/środków społecznych w trakcie realizacji działań profilaktycznych na ich terenie w roku 2018 (podział ze względu na typ gminy)



W 2018 roku, wszystkie gminy - siedziby powiatu zadeklarowały otrzymanie wsparcia przez grupy i środowiska społeczne podczas realizacji działań profilaktycznych. Nieco mniejszy odsetek gmin wiejskich i miejsko - wiejskich (83%), mogło liczyć na tego typu wsparcie ze strony grup i środowisk społecznych działających na ich terenie (wykres 20.).

W odpowiedzi na pytanie o przyczyny małej aktywności grup i środowisk społecznych w realizacji działań profilaktycznych, gminy stwierdzają, że "profilaktyka uzależnień nie jest zbyt atrakcyjnym tematem", a łatwość pozyskiwania środków finansowych z instytucji europejskich (jak i innych) na działania "cieszące się większym zainteresowaniem grup społecznych" dodatkowo je demotywuje. Kolejnymi przyczynami niskiego zaangażowania w profilaktykę uzależnień grup i środowisk społecznych, jest wg przedstawicieli gmin "pewna specyfika grup społecznych na wsi" lub brak zorganizowanych grup społecznych na ich terenie.

Rozwój profesjonalnej oraz skutecznej profilaktyki uzależnień

Rozwój profesjonalnej profilaktyki uzależnień związany jest ściśle z edukacją oraz podnoszeniem kompetencji osób, które aktywnie realizują tego typu działania na terenie

gmin woj. opolskiego. Profesjonalizacja stosowanych metod profilaktycznych zwiększa ich skuteczność, często minimalizując koszty działań. Co ważne, rozwój profesjonalnej i skutecznej profilaktyki uzależnień w dużej mierze zależy od indywidualnego podejścia oraz motywacji osób ją realizujących. Wobec tego stymulowanie do samorozwoju osób zajmujących się profilaktyką uzależnień, np. poprzez dotowanie i organizację szkoleń lub innych form edukacyjnych, powinno być jednym z ważniejszych punktów w trakcie planowania gminnych strategii profilaktycznych.

Tabela 3. Osoby, grupy zawodowe oraz środowiska społeczne najbardziej zainteresowane rozwijaniem profesjonalnej oraz skutecznej profilaktyki uzależnień.

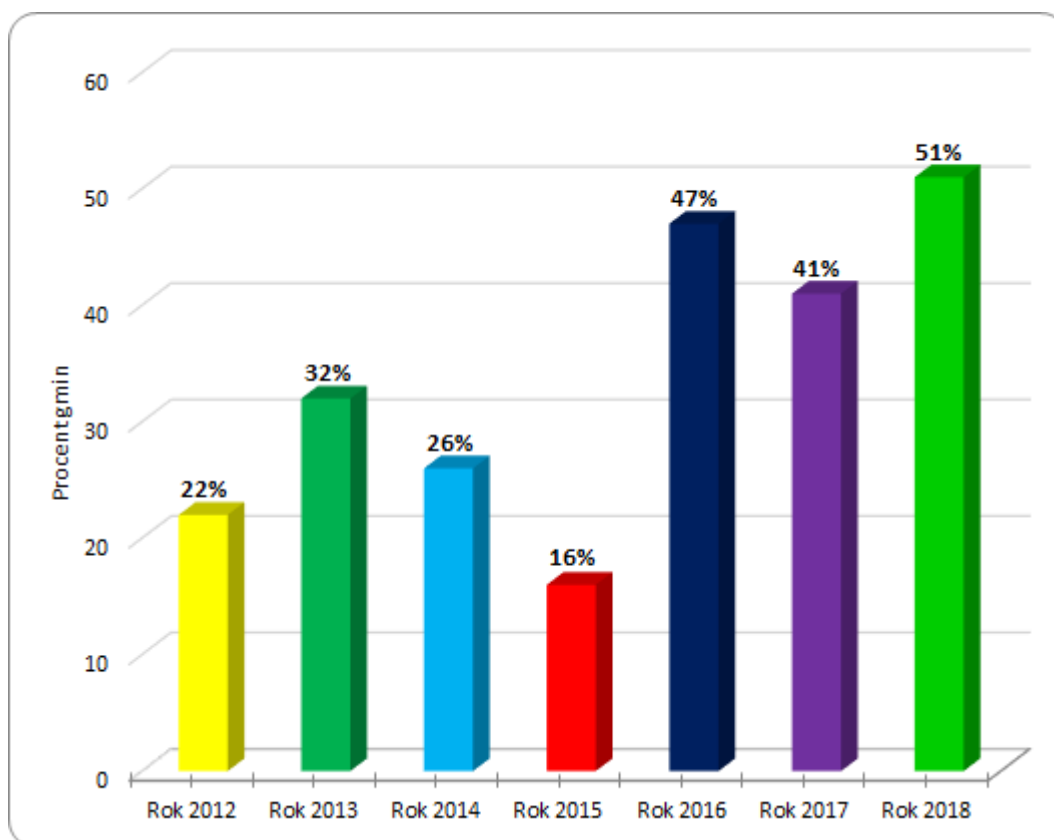
Nauczyciele, pedagodzy i psychologowie szkolni	18%
Szkoły, placówki oświatowe	14%
Urzędnicy, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	8%
Ośrodki Pomocy Społecznej	8%
Policja	4%
Dyrektorzy szkół	4%
Kluby sportowe	3%
Straż pożarna	1%
Grupy młodzieżowe	1%
Rodzice	1%

Wśród osób, grup społecznych i zawodowych najbardziej zainteresowanych rozwojem profesjonalnej i skutecznej profilaktyki uzależnień (tabela 3.), gminy wymieniają najczęściej środowiska bezpośrednio związane ze szkolnictwem oraz edukacją. W szczególności są to nauczyciele, pedagodzy i psychologowie szkolni (18% gmin), szkoły i placówki edukacyjne (14 % gmin) oraz dyrektorzy szkół (4% gmin). Poza osobami związanymi z placówkami edukacyjnymi, rozwojem profesjonalnej i skutecznej profilaktyki zainteresowani są również urzędnicy samorządowi i pracownicy Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (8% gmin) oraz pracownicy Ośrodków Pomocy Społecznej (8% gmin).

Wsparcie oddolnych inicjatyw społecznych

Wsparcie oddolnych inicjatyw społecznych spełnia kilka zadań w realizacji strategii profilaktycznych gmin. Po pierwsze, pozytywnie wpływa na poczucie sprawczości oraz decyzyjności co do stosowanych form profilaktycznych wśród mieszkańców gmin. Po drugie, wzmacnia kooperatywność oraz spaja grupy społeczne w pracy z uzależnieniami. Po trzecie, sama aktywność na rzecz szeroko rozumianej profilaktyki uzależnień zmniejsza występowanie u osób w nią zaangażowanych (oraz ich bliskich) liczbę podejmowanych zachowań ryzykownych oraz wzmacnia rozwój zdrowego stylu życia.

Wykres 21.: Procent gmin wspierających oddolne inicjatywy społeczne w zakresie działań profilaktycznych w latach 2012-2018.



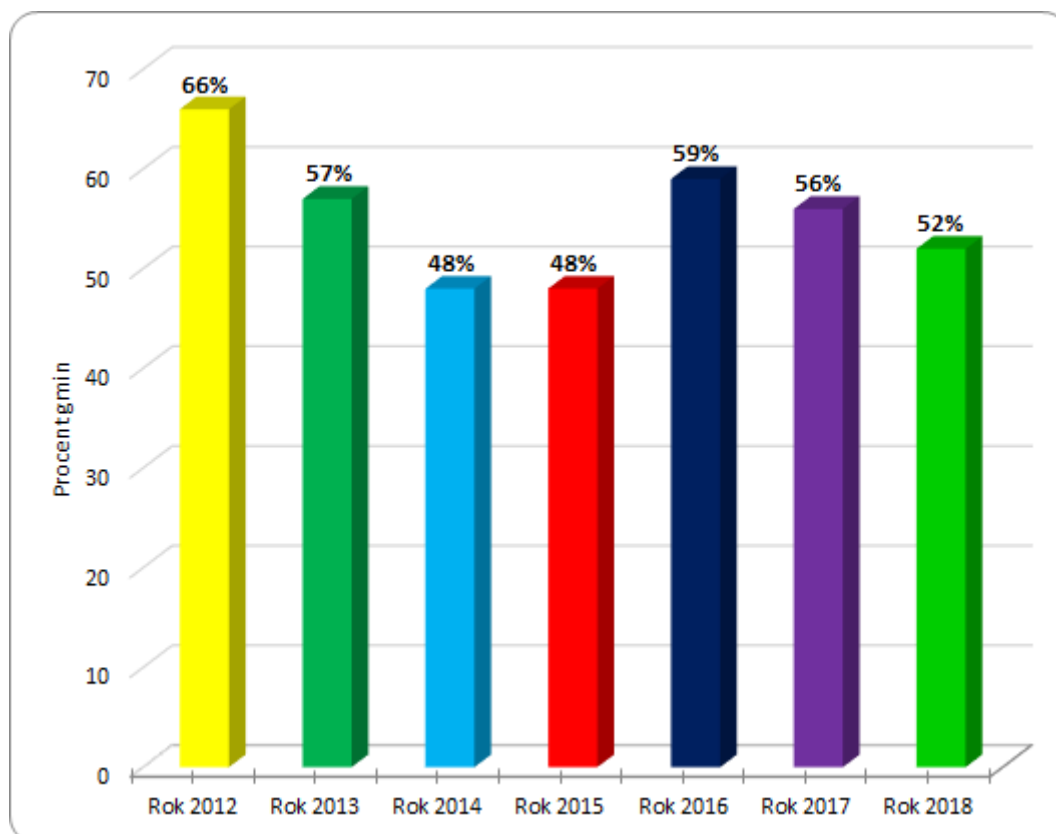
W roku 2018, co druga gmina woj. opolskiego wsparła działania profilaktyczne inicjowane przez jej mieszkańców. Odsetek gmin wspierających tego typu działania w roku 2018, okazał się najwyższy w porównaniu do poprzednich edycji badania (wykres 21.).

Co do zasady, wspieranie inicjatyw powinno być imperatywem w pracy profilaktycznej gmin. Jednak, w praktyce, można zadać pytanie o to, w jaki sposób ewentualne wsparcie przekłada się na skoordynowaną i kontrolowaną, całościową profilaktykę. Podstawą takiego wsparcia powinna być rzetelna ewaluacja by odpowiedzieć na pytanie o to, jak - bardzo cenne skądinąd - przejawy aktywności oddolnej mają się do osiągania zakładanych celów w zakresie profilaktyki. Festyny, imprezy spełniają funkcję integracyjną, zawody sportowe podobnie, mogą być również częścią strategii alternatyw. Pytanie jednak brzmi: jaka jest jakość, jaka jest korespondencja z celami gminnych strategii, a wreszcie z wiedzą i dorobkiem teoretycznym dotyczącym pracy w obszarze zdrowia publicznego, profilaktyki uzależnień itd.

Kompetencje osób realizujących działania profilaktyczne

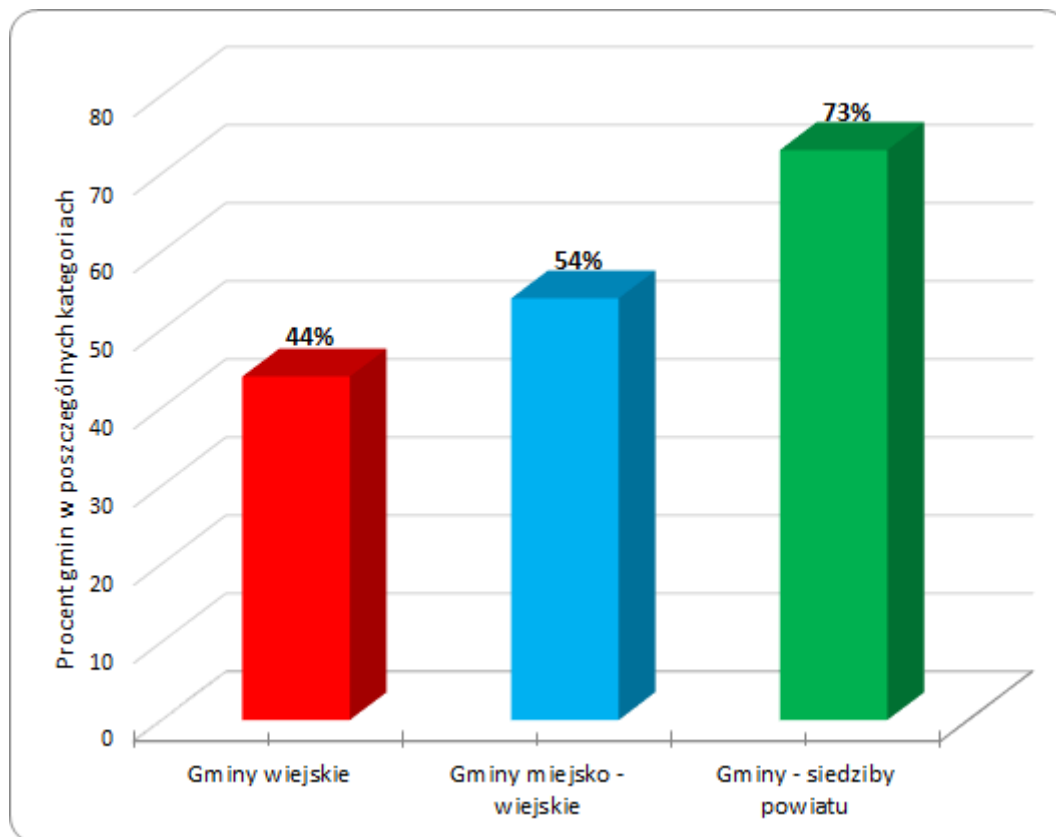
W ciągu ostatnich trzech lat sukcesywnie zmniejsza się odsetek gmin wspierających działania na rzecz podnoszenia kompetencji osób zajmujących się profilaktyką uzależnień na ich terenie. W roku 2018, jedynie 52% gmin wsparła działania służące podnoszeniu kompetencji specjalistów z zakresu profilaktyki uzależnień od substancji psychoaktywnych i uzależnień behawioralnych (wykres 22.). Warto zatem przyjrzeć się przyczynom tego niekorzystnego trendu. Wysokie kompetencje osób zajmujących się profilaktyką uzależnień są jednym z filarów procesu profesjonalizacji działań profilaktycznych, a co za tym idzie ich skuteczności.

Wykres 22.: Procent gmin wspierających podnoszenie kompetencji osób realizujących działania profilaktyczne w latach 2012-2018.



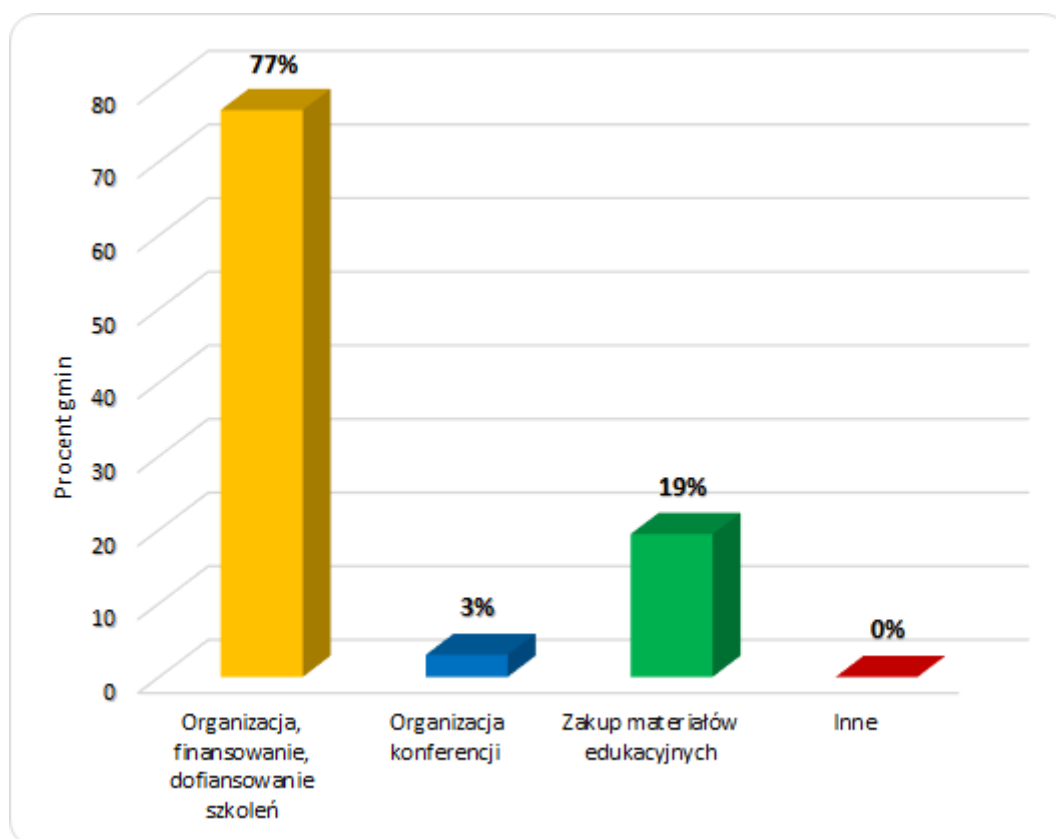
Najczęściej na wsparcie ze strony gmin w podnoszeniu swoich kompetencji mogą liczyć osoby zajmujące się profilaktyką uzależnień, które mieszkają w gminach - siedzibach powiatu. W roku 2018 niemal $\frac{3}{4}$ tego typu gmin wspierały działania służące podnoszeniu kompetencji osób zajmujących się profilaktyką uzależnień. Nieco rzadziej takiego wsparcia udzielały gminy miejsko - wiejskie (54% gmin zadeklarowało udzielenie tego typu wsparcia). W przypadku gmin wiejskich, 44% gmin udzieliło wsparcia tego typu działaniom (wykres 23.).

Wykres 23.: Procent gmin wspierających podnoszenie kompetencji osób realizujących działania profilaktyczne w latach 2012-2018 (w podziale na typy gmin).



W roku 2018 gminy woj. opolskiego najczęściej wspierały rozwój kompetencji osób zajmujących się profilaktyką uzależnień poprzez finansowanie oraz organizację szkoleń (77% gmin). Bez mała co piąta gmina woj. opolskiego wspierała zakup materiałów edukacyjnych (19% gmin), a 3% gmin podnosiła kompetencję osób zajmujących się profilaktyką uzależnień poprzez organizację konferencji (wykres 24.).

Wykres 24.: Rodzaj udzielanego wsparcia osobom realizującym działania profilaktyczne.



W gminach miejsko-wiejskich wspiera się rozwój kompetencji najbardziej intensywnie. Jest to o tyle uzasadnione, że mieszka tam więcej osób i siłą rzeczy, pracuje więcej specjalistów niż w gminach wiejskich, ale nie mniej niż w gminach, które są siedzibami powiatu. Średnio 23-23 osoby uzyskały takie wsparcie w zakresie rozwoju w dziedzinach profilaktyki alkoholowej i substancji psychoaktywnych w takich gminach. W porównaniu z tymi dwoma polami, w dziedzinie uzależnień behawioralnych w gminach miejsko-wiejskich średnio wspierano 7,6 specjalistów. W gminach wiejskich te wartości były niższe: odpowiednio, 9,7, 7,6, 2,4 dla profilaktyki alkoholowej, substancji psychoaktywnych i uzależnień behawioralnych. W porównaniu z mniejszymi gminami, najgorzej wypadają gminy, które są siedzibami powiatu. Szczegóły na ten temat przedstawia tabela 4.

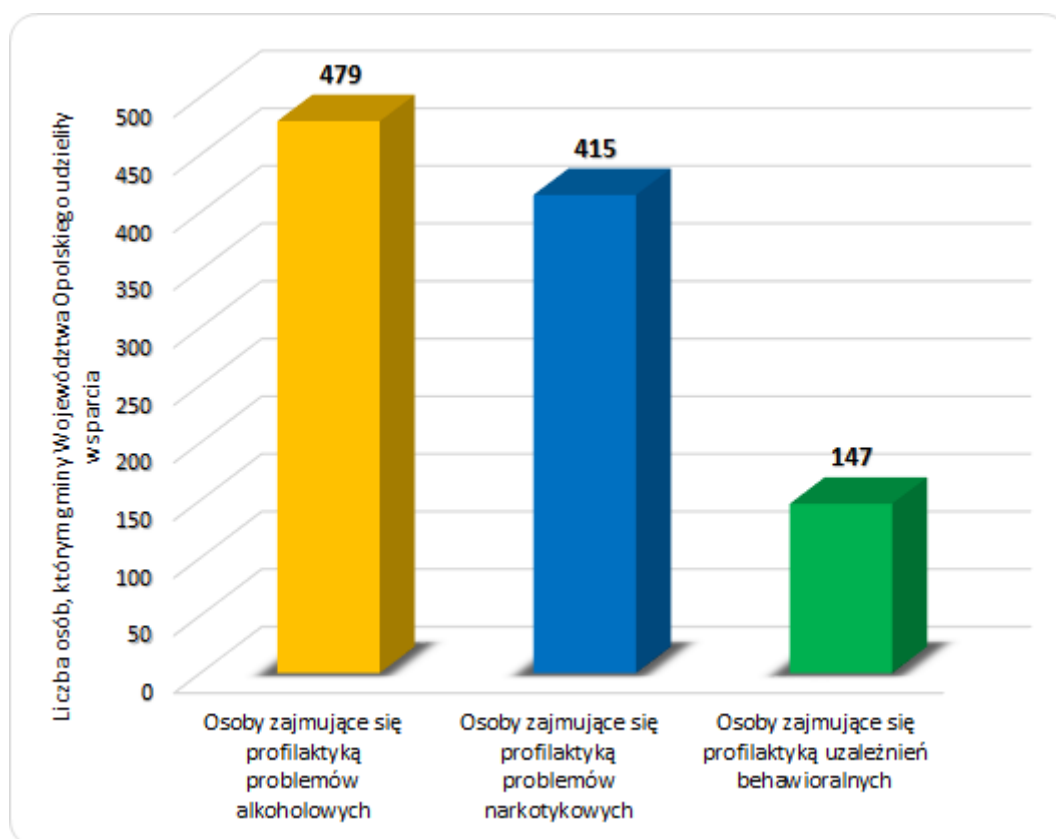
Tabela 4.: Średnia liczba osób, którym udzielono wsparcia w rozwijaniu kompetencji – w podziale na typy gmin i rodzaje profilaktyki.

typ gminy / rodzaj profilaktyki:	Profilaktyka alkoholowa	Profilaktyka substancji psychoaktywnych	Profilaktyka uzależnień behawioralnych
Miejsko-wiejskie	23	22	7,6

Wiejskie	9,7	7,6	2,4
Siedziby powiatu	5,1	3,3	2,5

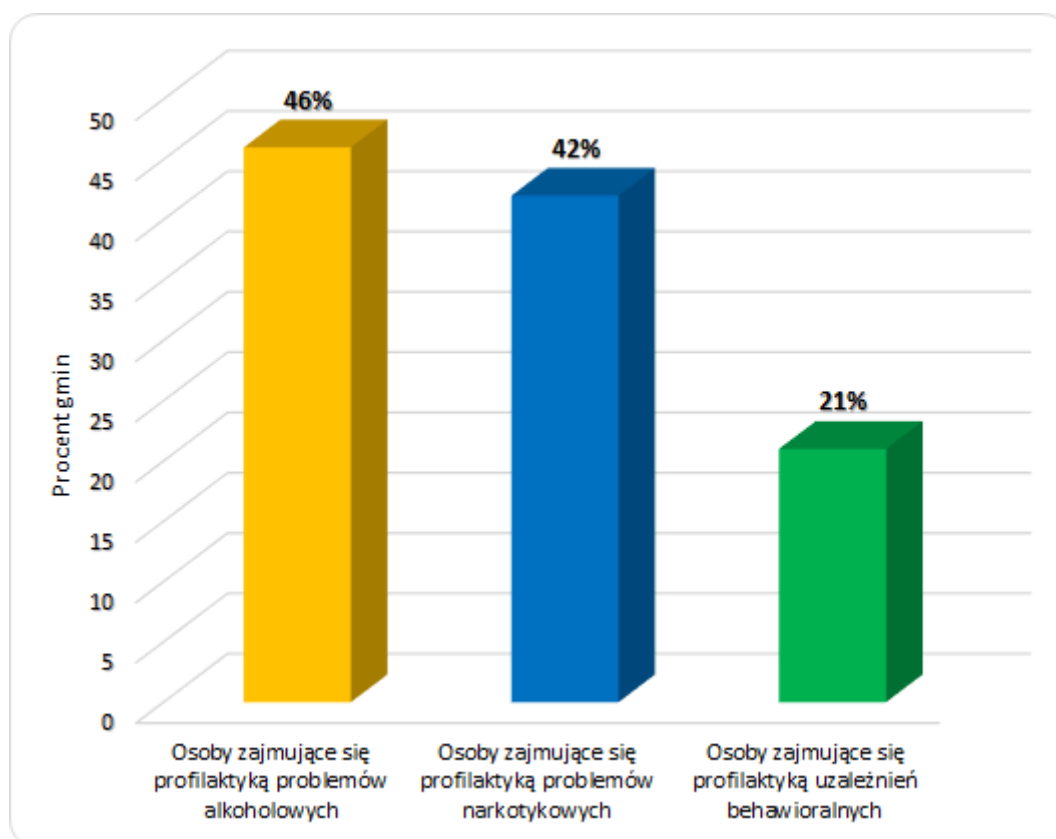
W 2018 gminy woj. opolskiego najchętniej wspierały rozwój kompetencji osób zajmujących się na co dzień profilaktyką uzależnień od alkoholu (479 osób objętych wsparciem). W przypadku osób zajmujących się profilaktyką problemów narkotykowych, w 2018 na wsparciem objętych zostało 415 osób, co stanowi prawie dwukrotny wzrost w porównaniu do roku 2017 (wsparciem objęto wtedy jedynie 276 osoby). Osoby zajmujące się profilaktyką uzależnień behawioralnych - co niepokojące - wsparto w 147 przypadkach (wykres 25.).

Wykres 25.: Liczba osób którym udzielone zostało wsparcie w podnoszeniu kompetencji na terenie gmin woj opolskiego w roku 2018.



Wsparcie w podnoszeniu kompetencji osób zajmujących się profilaktyką uzależnień najczęściej trafiało do osób zaangażowanych w problematykę uzależnień od alkoholu, nieco rzadziej do osób zajmujących się profilaktyką uzależnień od substancji psychoaktywnych nie będących alkoholem, a najrzadziej do profilaktyków uzależnień od czynności (wykres 26.).

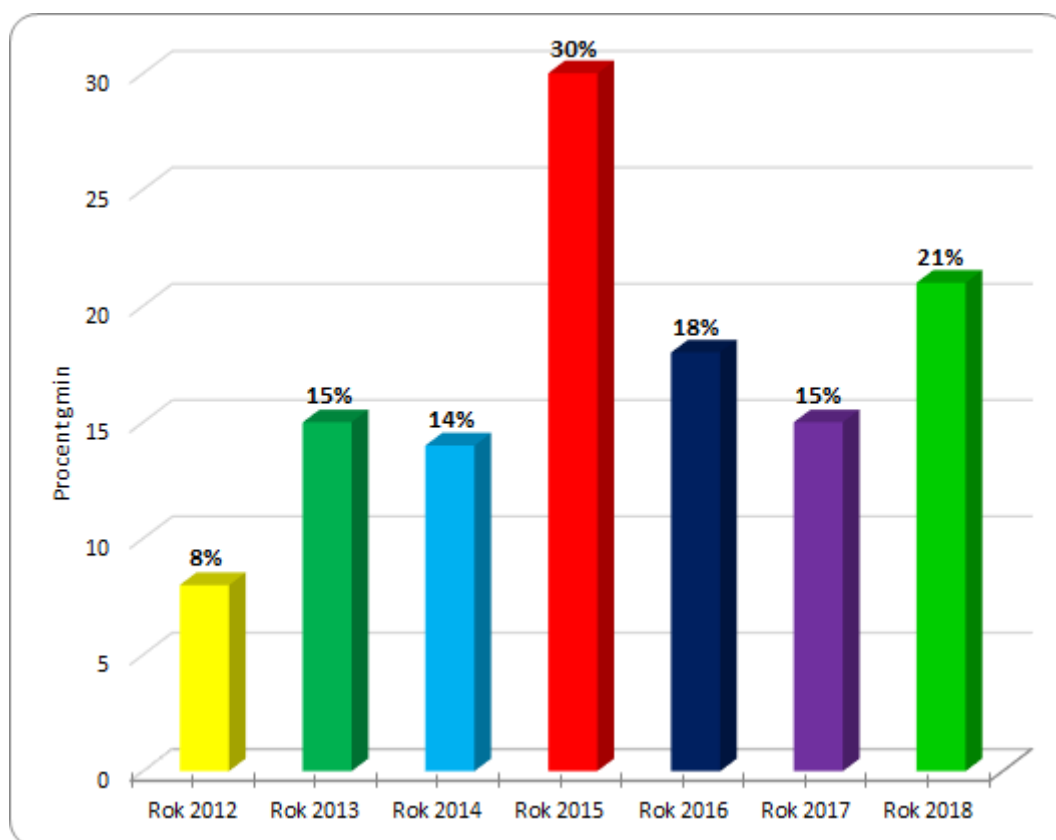
Wykres 26.: Procent gmin udzielających wsparcia w podnoszeniu kompetencji osób zajmujących się profilaktyką uzależnień na terenie woj. opolskiego w roku 2018 (podział ze względu na typ uzależnienia).



Analizy zjawisk związanych z uzależnieniami

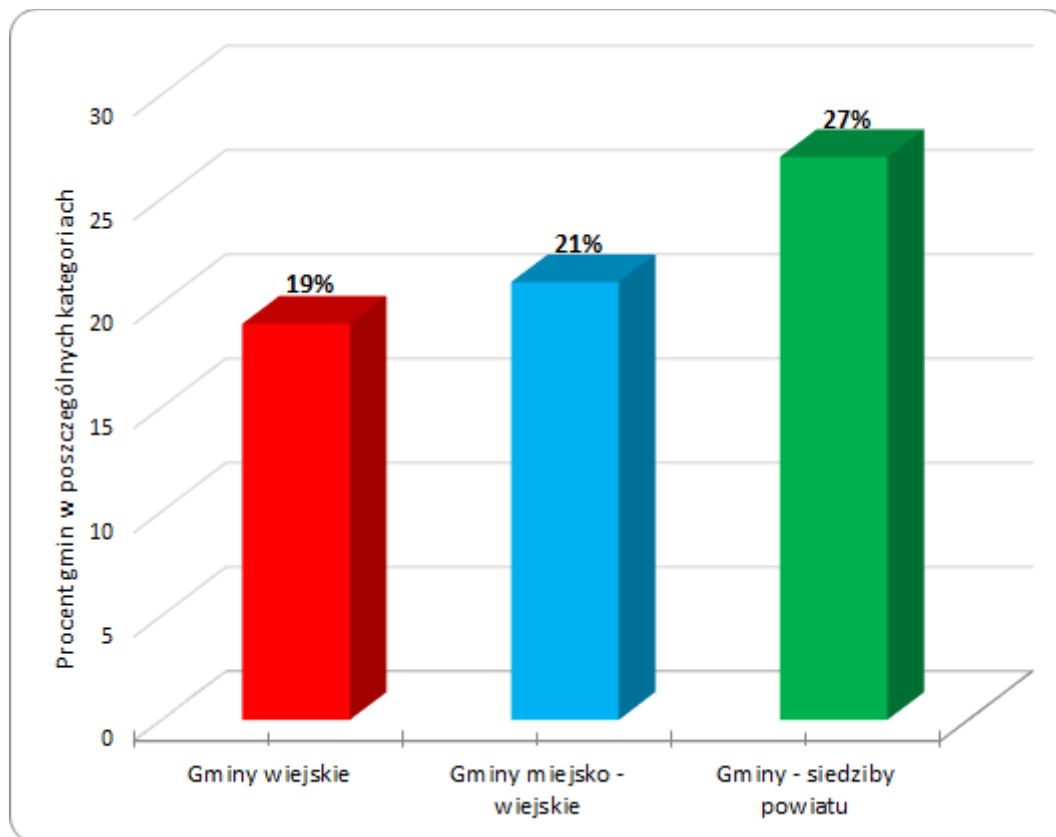
Kluczowym czynnikiem wpływającym na dystrybucję środków na rzecz profilaktyki uzależnień, powinna być ilościowa jak i jakościowa ocena rozpowszechnienia zjawiska uzależnienia na terenie danej gminy. Oszacowanie rozpowszechnienia zjawiska uzależnienia na terenie gminy pozwala na racjonalne planowanie udzielanego wsparcia, jak i ocenę skuteczności wcześniejszych działań. W roku 2018, jedynie $\frac{1}{5}$ gmin woj. opolskiego dokonała analizy zjawisk związanych z uzależnieniami na swoim terenie (wykres 27.).

Wykres 27.: Procent gmin finansujących (dofinansujących) działania polegające na analizie i/lub oszacowaniu problemu rozpowszechnienia uzależnień w latach 2012 - 2018.



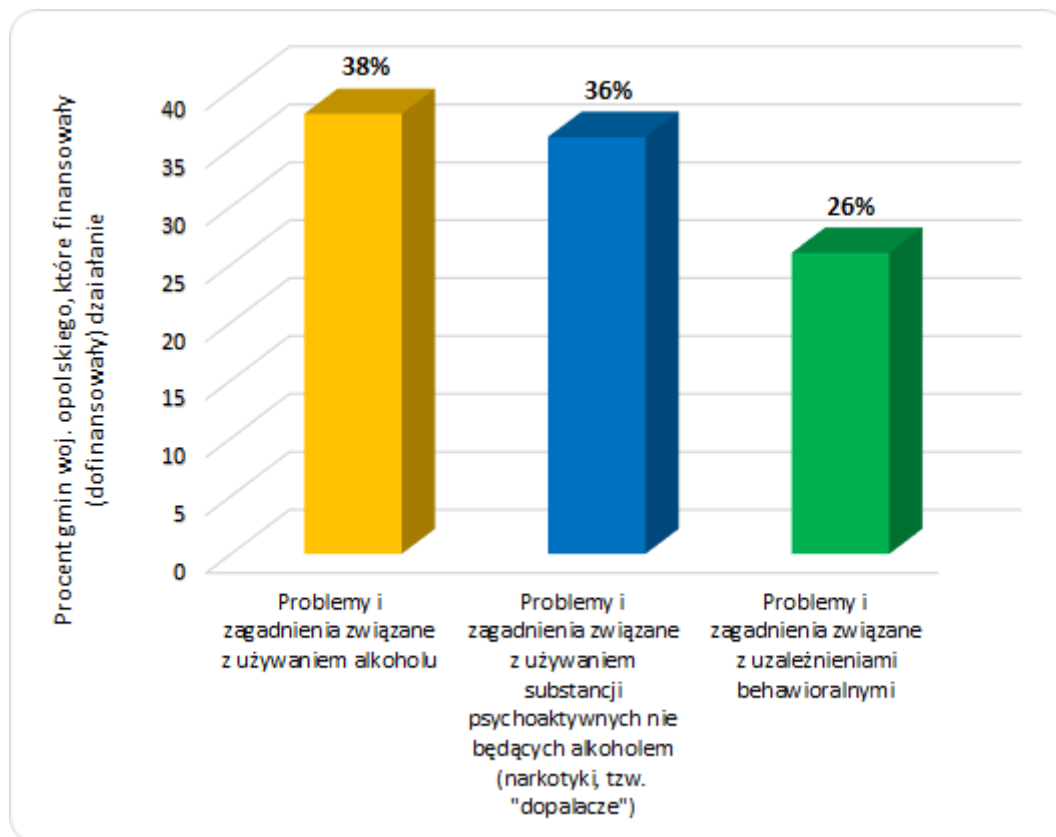
W roku 2018, gminy - siedziby powiatów najchętniej realizowały działania mające na celu analizę rozpowszechnienia problemu uzależnienia na ich terenie (27% gmin). Gminy wiejskie oraz gminy miejsko - wiejskie niemal w równym stopniu wspierały tego typu działania (wykres 28.).

Wykres 28.: Procent gmin finansujących (dofinansowujących) działania polegające na analizie i/lub oszacowaniu problemu rozpowszechnienia uzależnienia w roku 2018 (podział ze względu na typ gminy).



W 2018 roku, wsparciem jakie udzieliły gminy woj. opolskiego najczęściej objęte zostały analizy dotyczące rozpowszechnienia uzależnienia od alkoholu (38% gmin) oraz problemy i zagadnienia dotyczące uzależnień od środków psychoaktywnych nie będących alkoholem (36% gmin). Ponad ¼ gmin udzieliła takiego wsparcia działaniom na rzecz oszacowania lub analiz problemów związanych z uzależnieniami od czynności (wykres 29.).

Wykres 29.: Finansowane przez gminy tematy analiz i/lub oszacowań problemu uzależnień realizowanych w roku 2018.

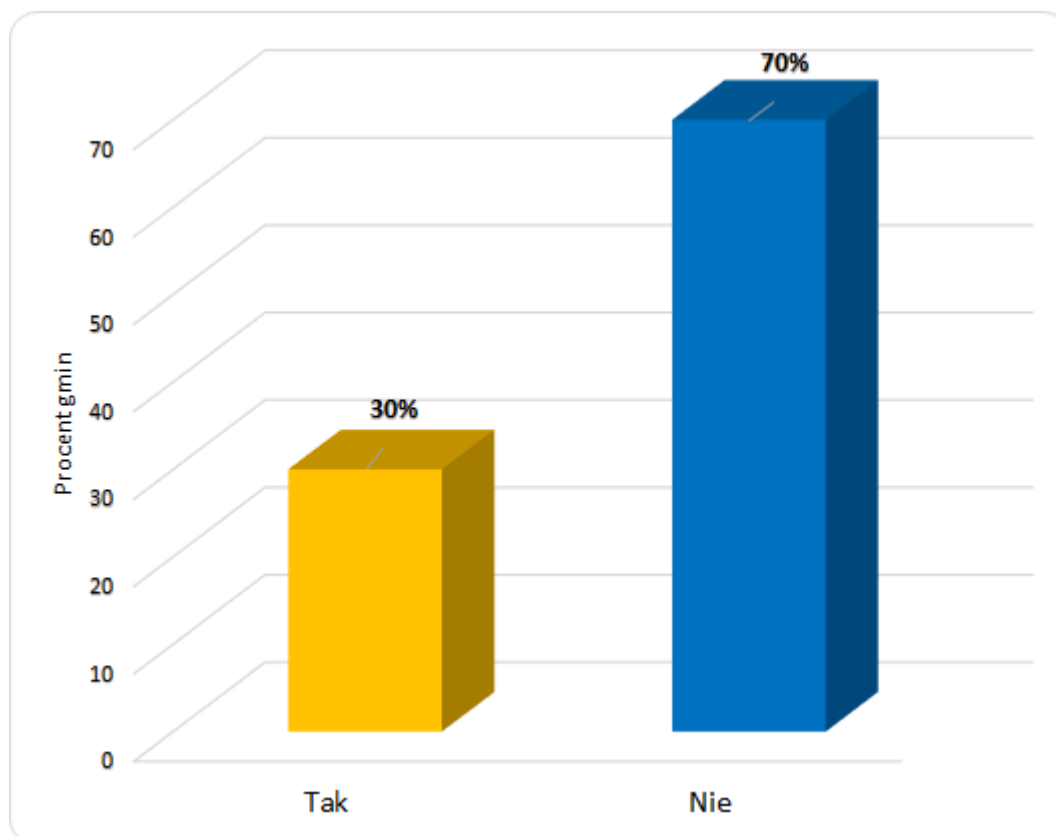


Uzyskane dane pokazują, że gminy niechętnie udzielają wsparcia działaniom na rzecz analizy i oszacowania rozpowszechnienia zjawiska uzależnienia. Budzić to może obawę braku zasadności dystrybuowania środków na cele związane z profilaktyką uzależnień oraz przypadkowości wspierania konkretnych przedsięwzięć.

Współpraca z innymi JST w obszarze profilaktyki uzależnień

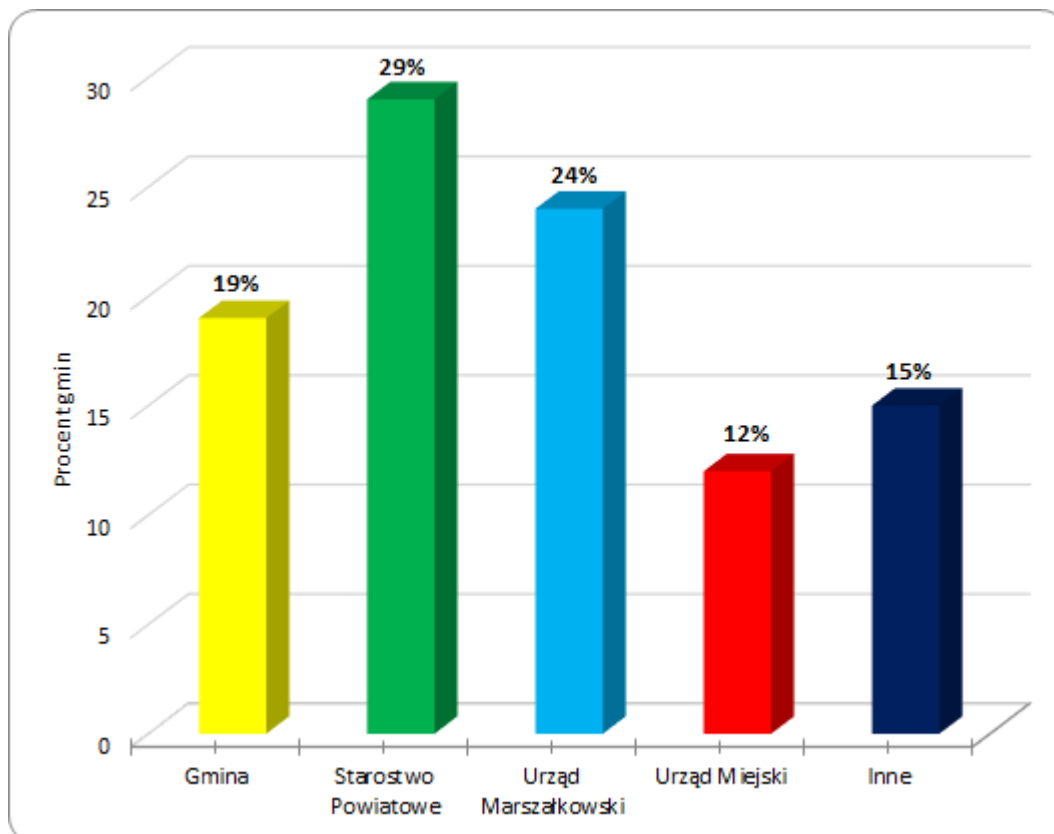
Rozwój współpracy gmin z przedstawicielami innych jednostek samorządu terytorialnego w obszarze profilaktyki uzależnień od substancji i uzależnień behawioralnych wydaje się być strategicznym czynnikiem służącym profesjonalizacji działań w tym zakresie. Dzięki wymianie informacji i doświadczeń na temat diagnozy potrzeb, danych dotyczących rozpowszechnienia problemu uzależnienia, form i metod rozwoju kompetencji realizatorów oraz realizowanych działań profilaktycznych, możliwa jest maksymalizacja efektów realizowanych działań profilaktycznych, przy jednoczesnym minimalizowaniu ich kosztów.

Wykres 31.: Procent gmin woj. opolskiego, które podejmowały/nie podejmowały współpracy z innymi jednostkami samorządowymi w obszarze profilaktyki uzależnień w roku 2018.



Jedynie 30% gmin woj. opolskiego w 2018 roku, zdecydowała się na kooperację z innymi jednostkami samorządowymi w ramach szeroko rozumianej profilaktyki uzależnień (wykres 31). W ramach kooperatywy w tym zakresie gminy najchętniej współpracowały z przedstawicielami Starostw Powiatowych (29% gmin), Urzędu Marszałkowskiego (24% gmin) oraz przedstawicielami innych gmin (19%). Dane dotyczące kooperacji jednostek samorządowych zobrazowane na wykresie nr.: 31.

Wykres 32.: Rodzaje jednostek samorządowych z jakimi podejmowano współpracę w obszarze profilaktyki w roku 2018.

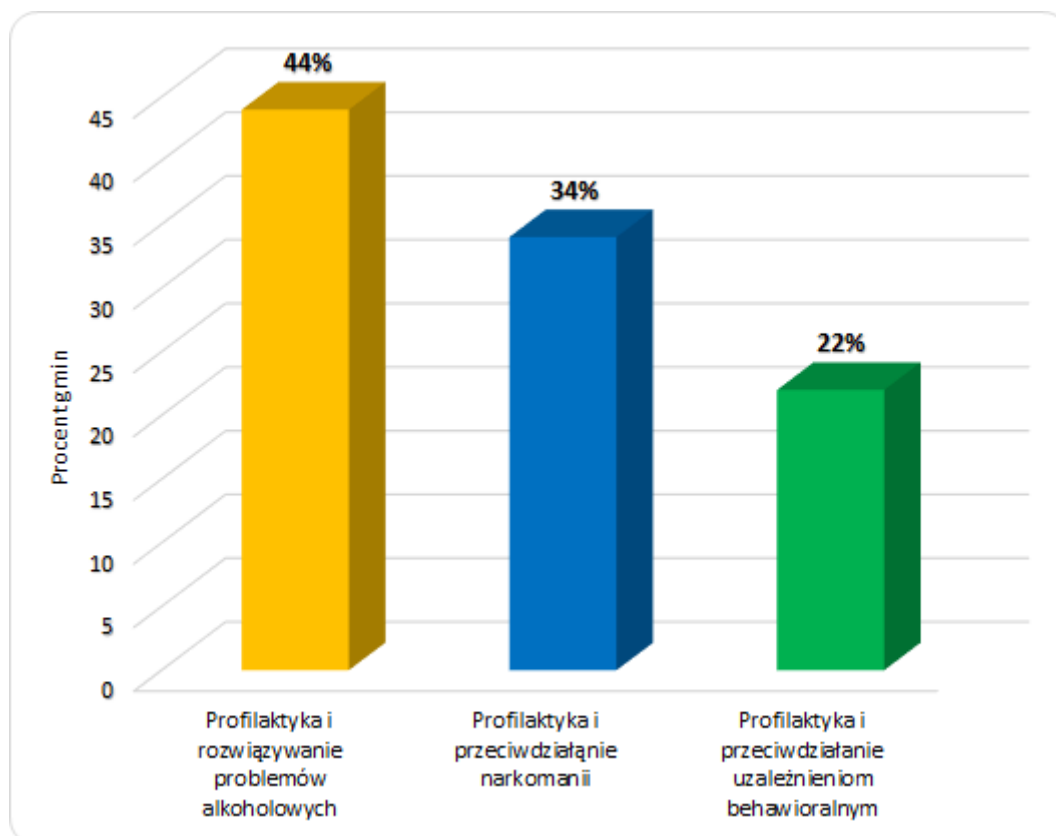


Najczęściej realizowanymi, w 2018 roku, działaniami w ramach współpracy gmin z innymi jednostkami samorządu terytorialnego była wymiana doświadczeń i wiedzy na temat metod i form realizowanych działań profilaktycznych. W ramach kooperacji z innymi jednostkami samorządowymi gminy woj. opolskiego organizowały szkolenia, warsztaty oraz konferencje, których głównym celem było podnoszenie kompetencji osób zaangażowanych w działania profilaktyczne. Organizowany był również wypoczynek oraz zajęcia pozalekcyjne i sportowe dla dzieci. Gminy, wraz z innymi jednostkami samorządowymi, decydowały się również na współfinansowanie realizowanych na ich terenie rekomendowanych programów profilaktycznych, jak i współfinansowanie działania instytucji pozarządowych realizujących programy profilaktyczne (stowarzyszenia, punkty konsultacyjne, poradnie profilaktyczno - terapeutyczne).

Plany wsparcia działań w roku 2019

Plany realizacji działań profilaktycznych przez gminy woj. opolskiego w roku 2019, dotyczą głównie działań obejmujących profilaktykę uzależnień od alkoholu (44% gmin). Ponad 1/3 gmin uznała za priorytetowe wsparcia działań profilaktycznych w obszarze uzależnień od substancji psychoaktywnych nie będących alkoholem, natomiast jedynie 22% gmin postanowiła wesprzeć działania profilaktyczne w zakresie uzależnień behawioralnych (wykres 33.).

Wykres 33.: Obszary działań, jakie priorytetowo powinny być wspierane przez gminy w trakcie ich realizacji w roku 2019.

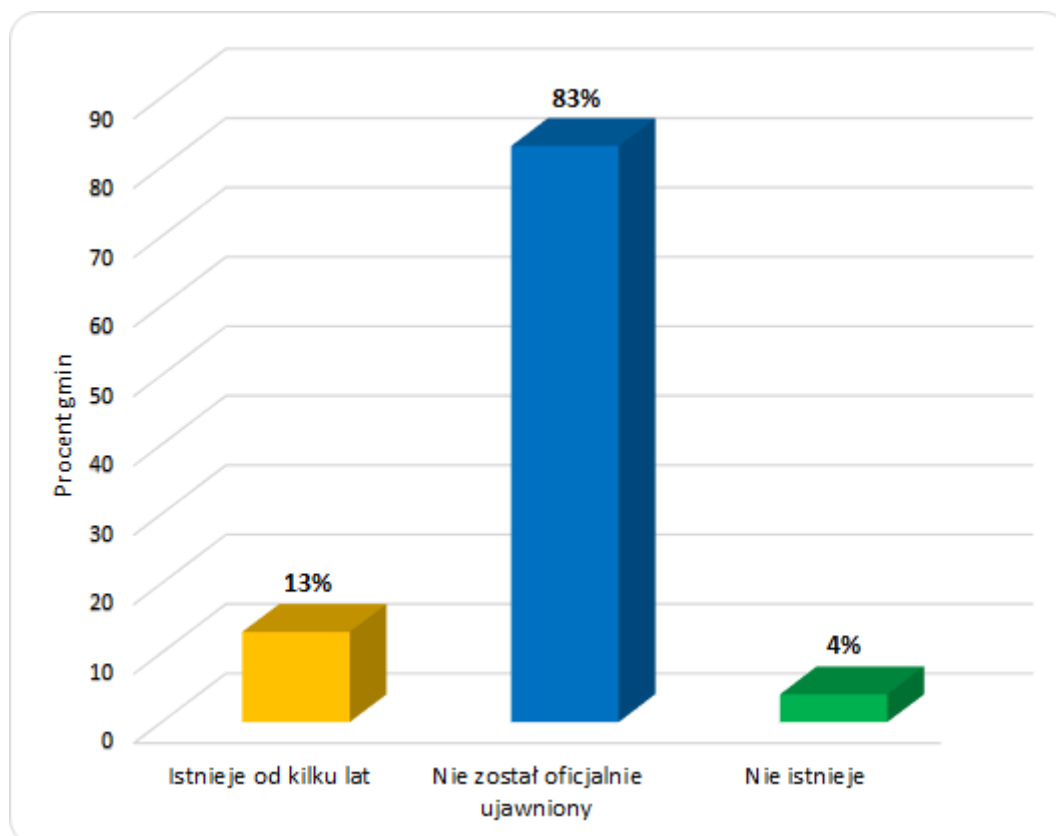


W porównaniu z rokiem 2017, zwiększa się odsetek gmin woj. opolskiego, które jako priorytetowe uznaje wsparcie dla działań z zakresu profilaktyki od alkoholu (40 % gmin w roku 2017 planowało tego typu działania) oraz profilaktyki i przeciwdziałania narkomanii (35% gmin w roku 2017). Zmniejsza się za to priorytet planowanych działań z zakresu profilaktyki uzależnień behawioralnych (25% gmin w roku 2017).

Nowe substancje psychoaktywne

Nowe substancje psychoaktywne, w Polsce znane głównie pod zbiorczą nazwą tzw. "dopalaczy" są ważnym problemem dla osób zajmujących się profilaktyką i terapią uzależnień. Stanowią również wyzwanie dla instytucji samorządowych, gdyż walka z tego typu uzależnieniami ze względu na trudności związane z oszacowaniem skali problemu oraz koszty związane z późniejszym leczeniem czy terapią ich użytkowników jest trudna.

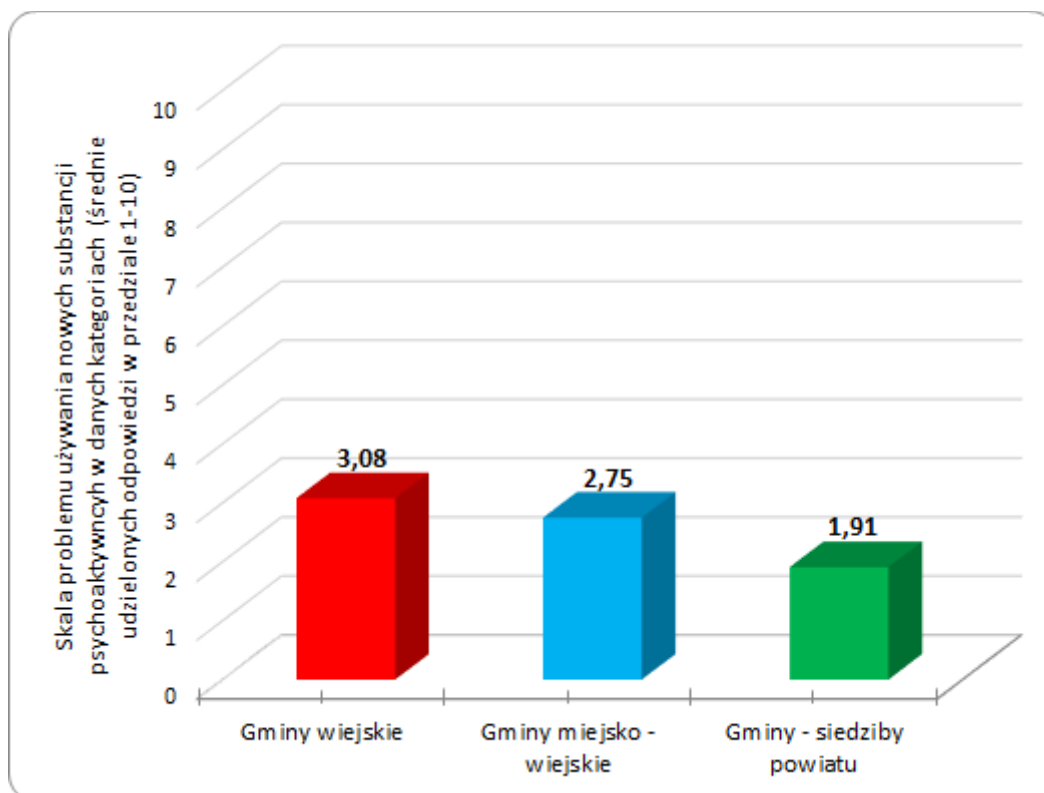
Wykres 34.: Rozkład procentowy odpowiedzi na pytanie: "Jak przedstawia się problem nowych substancji psychoaktywnych na terenie Państwa gminy?".



W tegorocznym badaniu zadano pytanie o postrzeganą skalę problemu NPS. Dla 83% gmin jest to wciąż oficjalnie nieujawniony problem. W 13% gmin przyznano, że istnieje od kilku lat. Szczegóły przedstawia wykres 34.

Spytano również o skalę problemu, używając miary, gdzie '1' oznaczało jego brak, a '10' "duży problem". Średnie wyniki odpowiedzi przedstawia wykres 35. Najwyższy wynik przedstawiają odpowiedzi gmin wiejskich, 3,08. Wciąż to bardzo niska ocena, chociaż nie oznacza całkowitego braku problemu. Podobny wynik uzyskano w gminach wiejsko-miejskich (2,75), a najniższy - w gminach siedzibach powiatu (1,91). Pokazuje to być może charakterystyczną dla NPS cechą: dostępność poza "tradycyjnymi" miejscami dostępności substancji psychoaktywnych, w zurbanizowanych obszarach, ze względu na ich dostępność w ramach rozproszonych sieci dystrybucji (online). Niemniej jednak, jest to wynik niski i budzi pytania o to, czy jest jako taki tylko postrzegany, czy też faktycznie nie istnieje w dużym natężeniu?

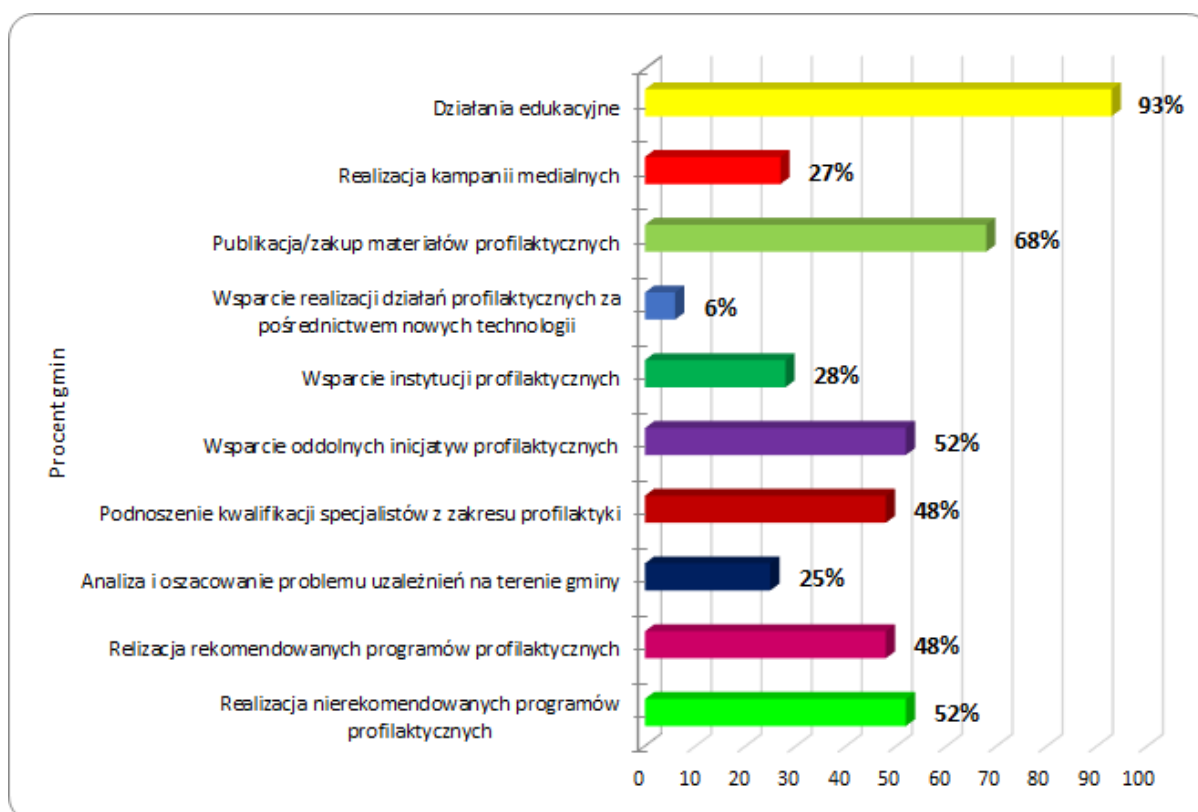
Wykres 35.: Skala problemu używania nowych substancji psychoaktywnych na terenie gmin woj. opolskiego w skali 1-10 - od "nie ma problemu" do "to duży problem" (średnie udzielonych odpowiedzi w podziale ze względu na typ gmin).



Działania profilaktyczne planowane w roku 2019

W związku z tym, że badania zrealizowano w pierwszej połowie roku 2019, zapytano także o konkretne działania profilaktyczne, jakie zostały zaplanowane do realizacji na ich terenie w roku 2019 (respondenci badania mieli możliwość wielokrotnego wyboru odpowiedzi przedstawionych na wykresie 36.).

Wykres 36.: Działania profilaktyczne zaplanowane do realizacji przez gminy w roku 2019.



Działania edukacyjne zaplanowano najczęściej - 93% gmin ma zamiar tak prowadzić profilaktykę w roku 2019. Związany z tym jest wysoki procent materiałów wspomagających profilaktykę - czy to ich publikacja czy zakup, które planuje 68% gmin. Nieco ponad połowa gmin planuje realizować rekomendowane programy profilaktyczne, podobnie, niewiele mniej niż połowa planuje realizować nierekomendowane. Również w ponad połowie gmin planuje się wspierać oddolne inicjatywy. Niecała połowa gmin planuje podnosić kwalifikacje specjalistów z zakresu profilaktyki. Około $\frac{1}{4}$ gmin ma w planach analizować problemy uzależnień. Niecała $\frac{1}{3}$ gmin chce wspierać instytucje profilaktyczne, a podobna liczba planuje wspierać kampanie medialne. Żadna gmina nie zadeklarowała nie-zaplanowania żadnych działań.

Są to bardzo podobne plany jak w roku poprzednim i podobnie jak w roku 2017, może niepokoić nie dość profesjonalna profilaktyka planowana (programy rekomendowane, analizy, podnoszenie kwalifikacji), które są w planach, ale najwyżej połowy gmin.

Mocne i słabe profilaktyki w 2018 roku

Po raz drugi w ankiecie do wojewódzkiego raportu uwzględniono pytanie o mocne i słabe strony i ponownie niewiele gmin w ogóle udzieliło odpowiedzi. To nie tylko wskaźnik tego, że gminy nie mają się czym chwalić lub czym martwić w obszarze profilaktyki, ale także wskazuje to na niewielką refleksyjność w tym obszarze. Umiejętność zidentyfikowania tego, co dobre i złe w danej dziedzinie działalności pośrednio świadczy o zaangażowaniu i miejscu w hierarchii ważności danego obszaru. Pozyskane dane nie mogą napawać optymizmem.

Mocne strony profilaktyki

W najprostszej analizie, "mocne strony" wskazało 6 gmin. Z czego przedstawiciele jednej odpowiedzieli "nie wiem", a drugiej wyrazili pogląd, że to zbierający dane będą wiedzieli, co jest mocną stroną tej gminy. W związku z tym mamy 4 gminy, które były w stanie zgłosić coś, co rozumieją, jako pozytyw swojej działalności profilaktycznej. Były to (pisownia oryginalna):

- podniesienie świadomości uczniów i rodziców
- Powszechność programów profilaktycznych w szkołach, duże zaangażowanie stowarzyszeń abstynenckich, współpraca z innymi gminami, profilaktyką objęto duże grupy społeczne
- Szerszy udział gmin w tzw. ogólnopolskich kampaniach profilaktycznych. Wymiana pośrednia doświadczeń ewentualne propozycje wspólnego udziału w proponowanych szkoleniach i spotkaniach kampanijno-edukacyjnych.
- Szkolenia konferencje

Należy docenić te nieliczne gminy za umiejętność zidentyfikowania mocnych stron. Były to i partycypacja różnych środowisk i osiągnięcie celów związanych ze świadomością i współpraca między gminami i działalność szkoleniowa.

Jednocześnie, brak powodów do "chwalenia się" dla większości gmin jest wysoce niepokojący. Prawdopodobnie tym bardziej, że świadczyć może o braku zakładanych celów, a w związku z tym o nieistniejącym mechanizmie ich oceniania.

Słabe strony profilaktyki

Umiejętność krytycznego oglądu jest niezbędna by rozwiązać wszelkie procesy, w tym działalność profilaktyczną. Negatywne oceny nie świadczą tylko o tym, że coś "nie działa", to byłoby naiwnym uproszczeniem. Podstawową funkcją identyfikacji słabych stron jest generowanie wiedzy dla rozwoju działalności. Dlatego 7 wypowiedzi o słabych stronach należy ocenić pozytywnie, ponieważ świadczą przede wszystkim o refleksyjności gmin.

Powodem do niepokoju jest jednak nikła skala tych odpowiedzi. To jest podstawowy wniosek - podobnie jak w poprzednim roku: gminy nie są w stanie ocenić swojej działalności, co oznacza, że nie poddają jej dyskusji.

Z tych, które podjęły się krytyki własnych działań jedna sędowała odpowiedzialność na realizatorów ankiety, ale pozostałe 6 udzieliło następujących odpowiedzi (pisownia oryginalna):

- brak środków finansowych na realizację zadań
- Ceny programów rekomendowanych i brak ich realizatorów
- Małe zainteresowanie tematyką przez lokalne publikatory,
- słaba współpraca z rodzicami
- zbyt mała liczba podjętych działań
- Zbyt wąska oferta szkoleniowo- edukacyjna, spotkań i wymiany doświadczeń międzygminnych w obszarze struktur wojewódzkich.

Prezentuje to obraz konkretnych wyzwań, finansowych, kadrowych, w zakresie współpracy i działań w ogóle. To wiąże się z problemami, które zidentyfikowano już powyżej.

Zasadniczy brak autoewaluacji jest najważniejszym wnioskiem z tego segmentu analizy. Z jakichś powodów gminy nie są w stanie lub nie są zmotywowane do oceniania swoich działań w zakresie profilaktyki uzależnień. To samo w sobie stanowi słabą stronę i wyzwanie przed województwem opolskim.

Działania profilaktyczne a redukcja szkód

Paradygmat redukcji szkód jest z jednej strony standardem wielu polityk wobec problemów związanych z substancjami psychoaktywnymi na świecie, ale i przedmiotem wielowątkowej debaty akademickiej i politycznej. Zasadniczo jednak międzynarodowe organizacje, jak EMCDDA zasadniczo wspierają realizację polityki *harm reduction* i działań nakierowanych na niwelowanie szkód związanych z pewną nieuchronnością obecności narkotyków w życiu społeczeństw, a nie ich eliminacją. Najbardziej oczywistymi działaniami tego typu są programy związane z zapewnieniem bezpieczeństwa używania narkotyków (wymiany igieł, testowania substancji, bezpiecznych pomieszczeń). Są one charakterystyczne dla populacji z wysokim natężeniem problemowych użytkowników opioidów, typowo wielkich miejskich środowisk. Województwo opolskie nie jest obszarem wysoko zurbanizowanym, więc i w gminach nie występują podobne problemy. Niemniej jednak, mierzenie po raz drugi świadomości związanej z filozofią redukcji szkód, ma sens ponieważ jest także wskaźnikiem bycia na bieżąco z aktualnymi dyskusjami i rozwiązaniami w polu teorii i praktyki pracy z substancjami psychoaktywnymi.

Podobnie, jak w zeszłym roku, badani udzielili odpowiedzi, które raczej należy rozumieć jako raportowanie o działaniach w ogóle, niż o działaniach w jakikolwiek sposób związanych z redukcją szkód. Udzielono 18 odpowiedzi, ale żadnej z nich nie można zakwalifikować jako klasycznych działań *harm reduction* (pisownia oryginalna):

- **Realizacja programów pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla specyficznych grup odbiorców**
- 1.Dofinansowanie Punktu Pomocy Kryzysowej będącego w strukturach MOPS w zakresie poradnictwa i pomocy m.in. psychologiczno-terapeutycznej osobom potrzebującym m.in. z powodu problemów uzależnień, przemocy w rodzinie, 2.Wspieranie działań skierowanych do abstynentów i ich rodzin oraz możliwość uczestnictwa mieszkańcom w grupach samopomocowych
- Dofinansowywania programów terapeutycznych nie finansowanych przez NFZ, dostępność pomocy terapeutycznej, psychologicznej

- **Działalność grupy wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie , bezpłatne porady psychologa.**
- działalność Punktu Konsultacyjnego ds. Uzależnień
- działania edukacyjne,
- Działania profilaktyczno- edukacyjne.
- Finansowanie działalności psychologa
- Funkcjonowanie Punktu Konsultacyjnego, finansowanie terapii uzależnień
- Nawiązanie współpracy z organizacjami pozarządowymi z poza terenu gminy świadczącymi bezpłatne usługi specjalistów
- programy profilaktyczne selektywne, rekomendowane
- Promocja zdrowia, spektakle profilaktyczne, imprezy sportowe.
- Realizowano w szkołach programy profilaktyczne rekomendowane przez PARPA. Udzielano osobom uzależnionym i współuzależnionym od alkoholu pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej.
- Szkolenia, warsztaty, realizacja programu rekomendowanego
- **Wsparcie psychologiczne i psychoterapeutyczne**
- **WSPARCIE TERAPEUTYCZNE I POZATERAPEUTYCZNE**
- Wspieranie działalności środowisk abstynencyjnych , zwiększenie dostępności pomocy dla członków rodzin z problemem alkoholowym, zwiększenie dostępności pomocy dla osób doznających przemocy w szczególności z problemem alkoholowym.

Podobnie jak w roku poprzednim, należy docenić inicjatywy gmin, natomiast ponownie żadne z opisanych działań nie wpisuje się w sposób bezdyskusyjny w politykę “redukcji szkód”. Te, które mogą spełniać definicję, pogrubiono, ale są to działania o charakterze niezwykle ogólnym. Nie znaczy to, że takiej działalności gminy nie prowadzą. Należy interpretować to jako wielką potrzebę dyskusji i pogłębiania wiedzy w zakresie tej progresywnej formy adresowania problemów uzależnień.

Działania profilaktyczne w zakresie redukcji szkód do realizacji w przyszłości

W zasadzie, te same uwagi o *harm reduction* dotyczą planów gmin na takie działania. Mamy do czynienia z planami dotyczącymi profilaktyki, po prostu, a nie działaniami zgodnie z filozofią “redukcji szkód”. Zgłoszono następujące planowanie działania (pisownia oryginalna):

- Kontynuacja dotychczas realizowanych działań
- Rekomendowane programy profilaktyczne.
- 1. Dofinansowanie w zakresie poradnictwa i pomocy m.in. psychologiczno-terapeutycznej osobom potrzebującym m.in. z powodu problemów uzależnień, przemocy w rodzinie, poprzez działalność psychologów, terapeutów np. poprzez poradnię rodzinną. 2. Wspieranie działań skierowanych do abstynentów i ich rodzin oraz możliwość uczestnictwa mieszkańcom w grupach samopomocowych. 3. Dofinansowanie działań realizowanych przez Punktu Pomocy Kryzysowej przy MOPS
- 1. Informacja 2. Programy
- Diagnoza potrzeb profilaktycznych.
- Działania integracyjne edukacja społeczeństwa
- Funkcjonowanie Punktu Konsultacyjnego,
- kontynuacja działalności punktu konsultacyjnego ds. uzależnień

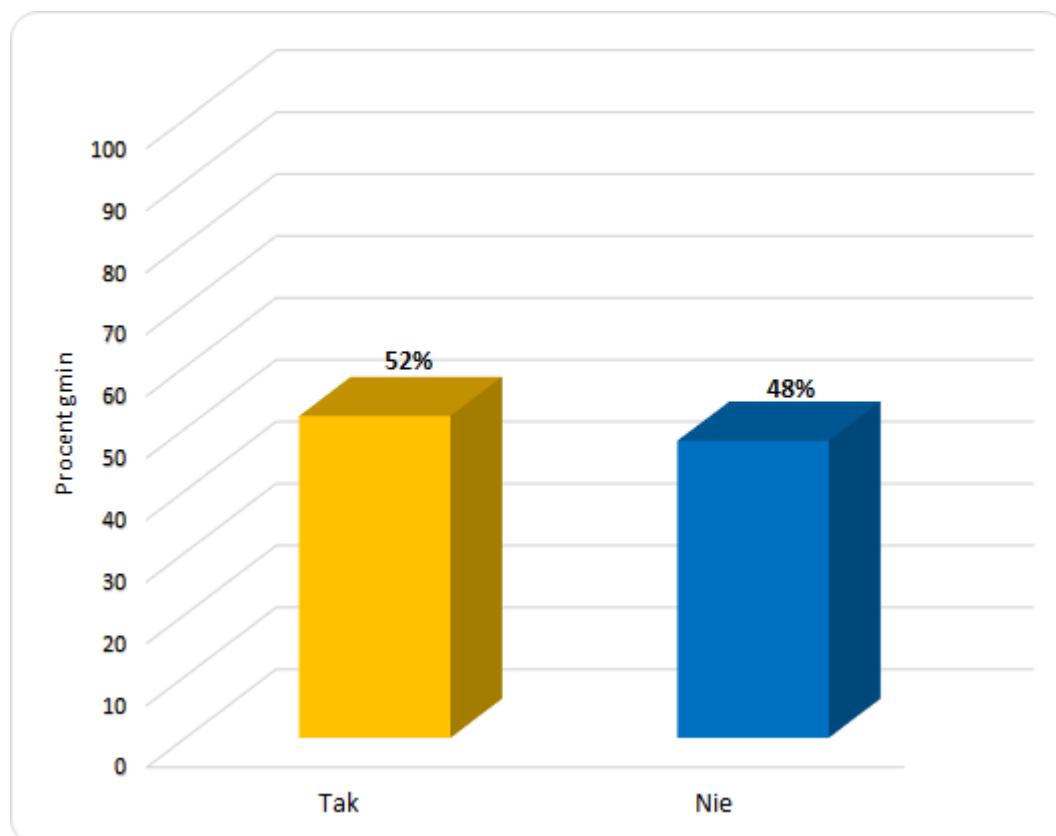
- podnoszenie świadomości o zjawisku uzależnienia i wiedzy o zagrożeniach wynikających z przyjmowania środków zmieniających świadomość, kampanie profilaktyczne, ulotki, plakaty
- programy profilaktyczne, warsztaty, spotkania dla dzieci, młodzieży, osób dorosłych; spotkania z osobami uzależnionymi
- programy rekomendowane w placówkach oświatowych
- Realizacja większej ilości programów rekomendowanych, udział dzieci i młodzieży w lokalnych kampaniach społecznych
- Tak jak w 2018 roku,
- **WSPARCIE TERAPEUTYCZNE I POZATERAPEUTYCZNE**
- Wspieranie działalności środowisk abstynencyjnych , zwiększenie dostępności pomocy dla członków rodzin z problemem alkoholowym, zwiększenie dostępności pomocy dla osób doświadczających przemocy w szczególności z problemem alkoholowym.
Wspieranie szeroko rozumianej polityki programów edukacyjnych.
- Zostaną określone po analizie wyników badań społecznych.

Są to interesujące plany, ale bardzo swobodnie związane z redukcją szkód.

Zapotrzebowanie na szkolenia

W tej edycji badania po raz pierwszy zadano pytania o potrzeby szkoleniowe w gminach. Podzielono - koncepcyjnie - zapotrzebowanie na to, które dotyczy decydentów - czy też - osoby koordynujące prace profilaktyczne, jak i na to, które dotyczy osób realizujących konkretne działania. Nieco ponad połowa gmin (52%) zgłosiła zapotrzebowanie na szkolenia dla koordynatorów (wykres 37.).

Wykres 37. Odsetek gmin deklarujących zapotrzebowanie wsparcia szkoleniowego dla osób koordynujących realizację zadań dotyczących problematyki alkoholowej i narkotykowej.



Zapotrzebowanie w co drugiej gminie, to wysoki wskaźnik. Z drugiej strony, budzi to pytanie o to, czy pozostałe 48% gmin jest tak świetnie przygotowana, czy też po prostu nie widzą potrzeby doskonalenia. Kolejnym pytaniem jest to, czego mają dotyczyć ewentualne szkolenia. W ankiecie poproszono o doprecyzowanie i uzyskano 34 odpowiedzi.

Wymieniono takie tematy szkoleń, jak: metody terapeutyczne (5), kwestie prawne, finansowe i proceduralne (9), konkretne substancje i przedmioty uzależnień: alkohol (3), substancje psychoaktywne (2), problemy behawioralne (1); profilaktykę w ogóle - w tym działania strategiczne (10), diagnozowanie problemów (2), współpraca w zakresie profilaktyki (2). Oryginalne odpowiedzi przedstawiono poniżej (pisownia rzeczywista):

- - dialog motywujący, - aktualne przepisy dotyczące działania komisji alkoholowych, - "dobre praktyki" w działaniach profilaktycznych
- - procedura kierowania na leczenie odwykowe - wsparcie dla placówek leczenia odwykowego
- Aktualne regulacje prawne i nowoczesne metody profilaktyki uzależnień od substancji psychoaktywnych i behawioralnych.
- Alkohol
- alkohol, narkomania - zapobieganie
- Całość tematu
- Diagnoza problemów społecznych dot. uzależnień
- Diagnoza problemów uzależnień własnymi "siłami" w małej gminie
- Dialog motywacyjny.

- Działania GKRPA w świetle ustawy o wychowaniu w trzeźwości, Przetwarzanie danych osobowych (RODO)
- Finansowanie działań w ramach Gminnego Programu
- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych - tworzenie zasad programu i realizacja Narodowy Program Zdrowia - konkurs i realizacja zadań
- Jak dobrze napisać Gminny program Profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii Jakież zadania są najbardziej skuteczne jak napisać dobry program dla dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych zajęciach sportowych
- jak skutecznie pomagać rodzinom, osobom dotkniętym problemem alkoholowym i narkotykowym - jak rozmawiać?
- możliwości finansowania zadań z zakresu profilaktyki
- Nowoczesne programy profilaktyczne (realizowane za pomocą nowych technologii) i możliwości ich realizacji (ile osób obejmują, koszty realizacji, potrzebny sprzęt).
- Opracowanie gminnych programów profilaktycznych. Wdrażanie nowoczesnych metod oraz programów profilaktycznych.
- Profesjonalna profilaktyka alkoholowa i narkotykowa Profilaktyka alkoholowa i narkotykowa w kontekście Narodowego programu Zdrowia Realizacja programów rekomendowanych
- profilaktyka uzależnienia od narkotyków i uzależnień behawioralnych
- programy współpracy międzygminnej,
- przepisy prawne, współpraca z instytucjami w zakresie przemocy
- realizacja gminnych programów profilaktyki
- REALIZACJA I FINANSOWANIE DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNYCH.
- realizacji programów rekomendowanych
- Rodzina z problemem alkoholowym - jak ją wspierać.
- Skuteczne metody zachęcania różnych środowisk do współpracy w zakresie prowadzenia działań profilaktycznych
- Szkolenia z zakresu szeroko rozumianych zachowań nałogowo- kompulsywnych. Sposobów radzenia sobie z nimi, edukacji i profilaktyki w tym zakresie.
- Szkolenie w zakresie prawidłowości w opracowywaniu Gminnym Programów Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, szkolenie w zakresie funkcjonowania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
- Techniki pracy z wykorzystaniem dialogu motywującego
- Tematyka związana z realizacją programów, możliwości finansowania
- Tworzenie Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
- TWORZENIE I REALIZACJA PROGRAMU PROFILAKTYCZNEGO
- Wsparcie szkoleniowe- wdrażające dla osoby koordynującej, w związku ze zmianami jakie będą następowały w dotychczas funkcjonujących składach Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii, stanowiących kompendium wiedzy.
- Wsparcie w zakresie realizacji zadań pod kątem obowiązujących przepisów prawnych (zmiany przepisów).
- wszelkie wsparcie szkoleniowe mile widziane

Podobnie, zapytano o to, czy potrzebne jest wsparcie szkoleniowe dla realizatorów zadań podejmowanych w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz gminnego programu przeciwdziałania narkomanii w gminie. Rozkład odpowiedzi był nieco inny niż w przypadku osób koordynujących: zapotrzebowanie zgłosiło 41% gmin.

Poproszono zainteresowanych o podanie tematyki trzech szkoleń, ich ewentualnych adresatów oraz szacunkowej liczby uczestników. Poniższe trzy tabele prezentują wyniki tego zapytania (pisownia oryginalna):

Tematyka szkolenia 1.	Adresaci	Liczba adresatów
Aspekty prawne dotyczące postępowania w przypadku posiadania dopalaczy i innych środków odurzających przez uczniów w szkole	członkowie GKRPA, Policja, nauczyciele	15
Dialog motywacyjny	GKRPA	5
Przeciwdziałanie Przemocy	członkowie zespołu interdyscyplinarnego	6
Do rodziny - jak skutecznie zapobiegać uzależnieniom własnych dzieci	rodzice	50
wczesne rozpoznawanie zagrożeń wynikających z używania środków psychoaktywnych	nauczyciele, rodzice, osoby pracujące z dziećmi i młodzieżą	50
Dopalacze-problemy z młodzieżą	nauczyciele	50
Wykorzystanie technik dialogu motywującego w pracy terapeutycznej, rehabilitacyjnej i postrehabilitacyjnej w zakresie uzależnień	realizatorzy zadań ujętych w programie	100
realizacja gminnych programów profilaktyki	pracownicy realizujący programy profilaktyczne w placówkach oświatowych, poradcownicy MOPS	20

skuteczne działania profilaktyczne w obszarze przeciwdziałania uzależnieniu, w tym również behawioralnym	osoby z placówek edukacyjnych, OliPS	
Zmiany przepisów prawnych	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	9
Działania profilaktyczne w placówkach oświatowych	nauczyciele	
uzależnienia behawioralne	nauczyciele, pedagodzy	15
Systemowe rozumienie rodziny.	Nauczyciele	140
Motywowanie do podjęcia leczenia odwykowego.	Członkowie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.	5
- dialog motywujący, - aktualne przepisy dotyczące działania komisji alkoholowych, - "dobre praktyki" w działaniach profilaktycznych	Tak	współpraca międzyinstytucjonalna w ramach pomocy osobom uzależnionym i ich rodzinom
dialog motywujący	GKRPA	8
Profesjonalna profilaktyka alkoholowa	pracownicy merytoryczni i członkowie Miejskiej Komisji	11

Ochrona zdrowia psychicznego młodzieży w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom behawioralnym i zachowaniom kompulsywnym.	nauczyciele	4
Podstawowe szkolenie dla nowych członków komisji	GKRPA	2
Dokonywanie właściwego wyboru rekomendowanych programów profilaktycznych	pedagodzy szkolni	4
szkolenie realizatorów programów rekomendowanych	Nauczyciele, pedagodzy	6
dialog motywujący		10
motywowanie do leczenia	komisja aa i zespół interdyscyplinarny	
budżet	koordynator, gł księgowy	2
alkohol	członkowie komisji	4
Nowe technologie realizacji programów profilaktycznych	Gminy	1
do prowadzenia programu rekomend. "Fantastyczne Możliwości"	nauczyciele szkół	10
Wdrażanie nowoczesnych metod oraz programów profilaktycznych.	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowycg	7

Tematyka związana z realizacją programów, możliwości finansowania	szkoly, nauczyciele	
--	---------------------	--

Tematyka szkolenia 2.	Adresaci	Liczba adresatów
Skutki zażywania substancji psychoaktywnych, skutki prawne ich posiadania	uczniowie	100
Współzależnienie	członkowie GKRPA	6
narkomania w szkole	nauczyciele	50
Szkolenie przygotowujące realizatorów do samodzielnego prowadzenia rekomendowanych programów profilaktycznych	nauczyciele, wychowawcy, pedagodzy, terapeuci	100
Praca z rodzicami i opiekunami podopiecznych świetlic socjoterapeutycznych	Pracownicy świetlic socjoterapeutycznych	30
redukcja szkód wobec osób nadużywających narkotyków	pracownicy socjalni, GKRPA	15
Nasze dzieci i alkohol, narkotyki.	Nauczyciele	140
Finansowanie zadań w ramach Gminnego Programu.	Członkowie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.	5
praca z osobami uzależnionymi z chorobami psychicznymi	członkowie GKRPA	5
wsparcie psychiatryczne dla dzieci	psycholog, pedagog szkolny	6

profesjonalna profilaktyka narkotykowa	pracownicy merytoryczni i członkowie Miejskiej Komisji	13
Metody wczesnej interwencji oraz terapii osób zagrożonych lub uzależnionych od komputera i Internetu	nauczyciele	4
Szkolenie z zakresu zakładania Niebieskich kart	GKRPA	6
superwizja		10
korzystanie z programów rekomendowanych	komisja aa i GOPS	
praca z rodziną uzależnioną	psycholog	1
narkotyki	członkowie komisji	4
Nowe technologie realizacji programów profilaktycznych	Szkoły - pedagodzy szkolni	2
dot. przemocy domowej	członkowi Zesp. Interdyscyplinarnego i grup roboczych	20
Sporządzenie wniosków w sprawie przymusowego leczenia odwykowego	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	2
Tematyka związana z realizacją programów, możliwości finansowania	GKRPA	7

Tematyka szkolenia 3.	Adresaci	Liczba adresatów
------------------------------	-----------------	-------------------------

Konsekwencje prawne i postępowanie w ograniczeniu miejsc spożywania alkoholu poza miejscem do tego wyznaczonym		
w zakresie działań , procedur podejmowanych z osobami eksperymentującymi z narkotykami	pracownicy socjalni, GKRPA	15
dialog motywujący w pracy z osobami uzależnionymi i ich rodzinami	członkowie GKRPA	5
przemoc wobec osób starszych	MOPS, Policja	15
Realizacja profilaktyki alkoholowej i narkotykowej w kontekście Narodowego Programu Zdrowia	pracownicy merytoryczni i członkowie Miejskiej Komisji	13
warsztaty prowadzenia rozmów motywujących do zmian	GKRPA	6
motywowanie do zmiany	psycholog, prac socjal	8
uzalenienia beawiorale	grono pedagogiczne	8
kompetencje Komisji Alkoholowej	członkowie M-GKRPA	5
Współdziałanie instytucji w zakresie przeciwdziałania narkomanii	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	2

Powyższe zestawienia przedstawiają konkretne zapotrzebowanie na doskonalenia gminnych realizatorów. Podobnie, jak w przypadku osób koordynujących profilaktykę, zgłoszono i konkretne metody pracy profilaktycznej z klientem, jak i rozwiązania organizacyjne i prawne. Bardzo konkretne zapotrzebowanie świadczy o dobrej znajomości specyfiki gminy i sprecyzowanych celach działania.

Podsumowanie: dalsza potrzeba profesjonalizacji

Opisane powyżej zestawienia i mówienia badania ankietowego nie wymagają ponownego przytaczania. W podsumowaniu - podobnie jak w roku poprzednim, skoncentrowano się na najważniejszych trendach i charakterystykach krytycznych - w celu nakreślenia podstawowych wyzwań:

- **Przeważają programy nie-rekomendowane:** programy rekomendowane realizuje jedynie $\frac{1}{3}$ gmin - to rodzi pytania o jakość, rzetelność i ocenę programów autorskich, które przeważają. Jako główny powód nie-realizowania programów rekomendowanych podaje się ograniczenia finansowe.

- **Brak (wsparcia dla) specjalistów do realizacji zadań profilaktycznych:** Tylko ponad $\frac{1}{5}$ gmin wie o kompetentnych realizatorach programów profilaktycznych na swoim terenie, a niewiele ponad połowa gmin wspiera podnoszenie kompetencji realizatorów. Z drugiej strony, gminy (40%) zgłaszają zapotrzebowanie na konkretne szkolenia dla realizatorów.

- **Brak kultury ewaluacji:** nieco ponad $\frac{1}{4}$ gmin ewaluuje prowadzone działania profilaktyczne. To budzi wielkie wątpliwości, co do jakości programów i zasadności (merytorycznej i finansowej) ich realizacji.

- **Profilaktyka nie-oparta na wiedzy:** tylko $\frac{1}{5}$ gmin zleca analizy sytuacji substancji psychoaktywnych na ich terenach. To bardzo niepokojące w zestawieniu z danymi o brakach kompetencji i - szerzej - kapitału ludzkiego w gminach, a także w widocznej w wynikach odpowiedzi na pytania o redukcję szkód - ewidentnej luce w wiedzy o tematach związanych z profilaktyką uzależnień.

Na powyższe wątpliwości pewnego rodzaju odpowiedzią jest konkretne zapotrzebowanie na wiedzę i umiejętności zgłoszone z gmin. Wielkim wyzwaniem dla województwa opolskiego jest zaadresowanie tych potrzeb i potencjału.

To kolejna edycja badania i ponownie dane przedstawiają obraz gmin powtarzających pewne znane i utrwalone działania, ale już nie rozwijających ani nie pogłębiających ich w widoczny sposób. Wydaje się, że brakuje wiedzy, inspiracji do zmian systemowych, merytorycznych innowacji i odważnych inicjatyw. Nieustannie rysuje się potrzeba profesjonalizacji profilaktyk w gminach województwa opolskiego z wykorzystaniem wielkiego potencjału, który ten raport również inwentaryzuje.

Aneks

Oddolne inicjatywy profilaktyczne dofinansowane przez gminy

*pisownia oryginalna

współfinansowanie organizowanych festynów i rozgrywek sportowych, połączonych z prowadzeniem kampanii profilaktyczno - edukacyjnej propagującej postawy abstynenckie wśród dzieci, młodzieży i dorosłych, organizowanych przez placówki oświatowe;- współfinansowanie infrastruktury sportowej, której głównym celem jest prowadzenie działalności wychowawczej i popularyzatorskiej w zakresie kultury fizycznej, by uchronić dzieci i młodzież od złych zachowań, takich jak: spożywanie alkoholu, zażywanie narkotyków i dopalaczy;
1/ programy profilaktyczne realizowane przez szkoły np."Dopóki masz wybór- Dzień rodzin, warsztaty i konkursy profilaktyczne", 2/ szkolenie rodziców dzieci z zakresu profilaktyki i zachowań ryzykownych (na wniosek PSP nr 2 w Niemodlinie),3/ pozalekcyjne zajęcia sportowe - realizator organizacja pozarządowa,4/ organizację wypoczynku zimowego i letniego połączone z realizacją profilaktyki uzależnień - realizatorzy organizacje pozarządowe.
dodatkowe zajęcia sportowe dla uczniów, integracja młodzieży z osobami starszymi i samotnymi.
Dofinansowano imprezy zadania i inne imprezy organizowane przez organizacje pozarządowe, osp, rady sołeckie takie jak: wycieczki, festyny, olimpiady sportowe
działalność świetlic wiejskich, gdzie promowano profilaktykę spędzenia czasu wolnego: rodzice-dzieci-dziadkowie, celem było dbałość o komunikację z dzieckiem wspieranie jego rozwoju, wspieranie dobrych relacji w rodzinie, budowanie zaufania, współpracy i szacunku.
działania edukacyjne i sportowe adresowane do dzieci i młodzieży
Działania edukacyjne podejmowane przez grupy lokalne (mieszkańców).
Działania profilaktyczne realizowane w placówkach oświatowych działających na terenie gminy. Były to przedsięwzięcia skierowane na wzmocnienie postaw asertywności i ponoszenia odpowiedzialności za własne wybory, rozpowszechnianie aktywności fizycznej i dostarczanie prawidłowych wzorców spędzania czasu wolnego.
FESTYNY RODZINNE, ZAJĘCIA SPORTOWE
festyny, konkursy
Heppeningi w szkołach, przedstawienia edukacyjne, kolonie motywacyjno- edukacyjne
jednorazowe pogadanki, imprezy sportowe, konkursy
Konferencje i spotkania z zakresu programu "Trzeźwo w przyszłość", "Prowadzę jestem trzeźwy", Przystanek Profilaktyczny,
konkursy , pikniki profilaktyczne, imprezy sportowe

konkursy wędkarskie, dzień dziecka, festyny sołeckie
konkursy, spotkania,
Na terenie gminy Dąbrowa sołectwa organizowały : warsztaty integracyjne, festyny rodzinne które miały na celu nabywanie prawidłowych wzorców spędzania czasu wolnego dzieci i dorosłych.
Najwięcej inicjatyw pochodziło ze szkół oraz z sołectw, były to konkursy, różnego rodzaju zajęcia i warsztaty dla dzieci i młodzieży, gry i zabawy sportowe, mające na celu odciąganie od komputera, telefonów i innych używek, integrację z rówieśnikami, eliminowanie czynników ryzyka.
Oddolne inicjatywy społeczne głównie: organizacja czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, aktywność kulturalna, aktywność sportowa, zdrowy styl życia.
organizacja półkolonii z elementami profilaktyki , organizacja obozu sportowego z działaniami prozdrowotnymi, organizacja warsztatów muzycznych z elementami profilaktyki
Organizacja przez sołectwa, stowarzyszenia imprez rekreacyjno - sportowych dla dzieci i młodzieży z pogadankami, konkursami profilaktycznymi
organizacja spotkań i wyjazdów integracyjnych różnych grup społecznych (straże pożarne, mieszkańcy wsi - rady sołeckie, kluby sportowe), podczas których prowadzone były pogadanki i dyskusje nt. uzależnień.
Pikniki. zawody, spotkania i zabawy okolicznościowe z elementami działań profilaktycznych.
Prelekcje oraz teatryki dla dzieci i młodzieży w szkołach .
Projekt pt. "Tydzień profilaktyki w Grodkowskiej Trójce", podczas którego realizowane były warsztaty z uczniami dotyczące fonoholizmu, agresji, cyberprzemocy, emocji, spędzania czasu wolnego- kiermasz talentów dzieci uczestniczących w projekcie.
Promocja trzeźwości i aktywnego stylu życia bez uzależnień. Konkursy profilaktyczne "Wybierz zdrowie i wolność", "Sport, trzeźwość, zdrowie", "Baw się na trzeźwo"
Promocja zdrowego stylu życia i zachowań poprzez imprezy tematyczne związane pośrednio z profilaktycznym tematem edukacyjnym, oddolne imprezy sportowe eksponujące w wyraźny sposób aspekt profilaktyczny, festyny rodzinne, spotkania edukacyjne, pogadanki, warsztaty z młodzieżą nt. cyberzagrożeń i uzależnień od czynności związanych z korzystaniem z internetu, spektakle teatralno- profilaktyczne adresowane do młodzieży.
Propagowanie zdrowego stylu życia. Umacnianie więzi rodzinnych poprzez wspólny udział w imprezach takich jak Rajd rowerowy, marszobieg , Dni zdrowego stylu życia itp.
prowadzenie programów terapii dla osób uzależnionych, współuzależnionych, w tym pracy terapeutycznej z rodziną, pomoc psychologiczna i prawna skierowana do rodzin, w których występuje problem uzależnień, zajęcia pozaszkolne i pozalekcyjne, wypoczynek i półkolonie, wypoczynek socjoterapeutyczny, prowadzenie zajęć terapeutycznych i pozaterapeutycznych dla młodzieży uzależnionej i zagrożonej uzależnieniami, przeprowadzenie konferencji profilaktycznej pt. „Narkotyki i nowe substancje

psychoaktywne".
Przeprowadzono prelekcje wśród uczniów szkoły gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej w Wołczynie. Uczniowie byli objęci programem profilaktycznym przez doświadczonego terapeutę uzależnień. Dodatkowo uczniowie brali udział w rozmowach z terapeutą.
Rajd Malucha 2018
realizacja autorskich programów profilaktycznych na terenie szkół oraz przedszkola.
realizacja spotkań, pikników, realizowanych przez stowarzyszenia, rady sołeckie
W 2018r. Gmina Polska Cerekiew finansowała dla uczniów rekomendowane programy profilaktyczne dot uzależnień, pt. "Smak życia czyli debata o dopalaczach", warsztaty profilaktyczne, spektakl dot uzależnień oraz zakupiono materiały edukacyjne.
warsztaty dla rodzin w ramach dni trzeźwości organizowanych przez grupe AA
wspierania profilaktyki alkoholowej poprzez upowszechnianie kultury fizycznej, w tym: organizacja imprez sportowych, rekreacyjnych dla różnych grup wiekowych,